

Strasbourg, 26. maj 2005

ACFC/OP/II(2005)005

SVETOVALNI ODBOR O OKVIRNI KONVENCIJI ZA VARSTVO NARODNIH MANJŠIN

Drugo mnenje o Sloveniji, sprejeto dne 26. maja 2005

POVZETEK

Od sprejetja prvega mnenja svetovalnega odbora septembra 2002 se je Slovenija še naprej posvečala varstvu narodnih manjšin. Na tem področju je bilo sprejetih mnogo pozitivnih ukrepov kot na primer sprejetje Zakona o uresničevanju načela enakega obravnavanja in vzpostavitev institucionalnih struktur za zagotavljanje varstva pred diskriminacijo. Madžarska in italijanska narodna skupnost v skladu z ustavo in ustrezno zakonodajo še naprej uživata visoko raven varstva.

Izvajanje Okvirne konvencije pa je kljub temu pomanjkljivo. Dodatna prizadevanja so potrebna glede Madžarov in Italijanov na državni in posebno na lokalni ravni, da se zagotovi učinkovitejše izvajanje obstoječega pravnega okvira za podporo njihove kulturne identitete, dostopa do medijev in uporabe njihovih jezikov v javnem življenju.

V sodelovanju z zadevnimi osebami bi bilo treba izvesti nadaljnje ukrepe za odpravo težav, s katerimi se srečujejo številni Romi pri nastanitvi, zaposlovanju in izobraževanju, kjer je potrebno odločnejše ukrepanje za odpravo vztrajne prakse ločevanja romskih otrok.

Večja prizadevanja bi bila potrebna za vzpodbujanje strpnosti in medkulturnega dialoga glede oseb iz drugih delov nekdanje Jugoslavije (SFRJ), ki živijo v Sloveniji, ter vključevanje teh oseb v družbo, in sicer tako, da bi se kar najbolj ohranila njihova identiteta in kultura, ter reševanje preostalih problemov glede njihovega pravnega statusa.

Poleg tega je potreben bolj celosten pristop in širši dialog na ravni države glede oseb, za katere so okvirna konvencija v Sloveniji uporabljaja.

Vsebina

I.	GLAVNE UGOTOVITVE	4
	Proces spremljanja izvajanja	4
	Osebe, za katere se okvirna konvencija uporablja	4
	Splošni zakonodajni okvir in institucionalna ureditev	5
	Ohranjanje in uveljavljanje identitete	6
	Strpnost in medkulturni dialog.....	7
	Položaj Romov	7
	Sodelovanje pri javnih zadevah	8
II.	UGOTOVITVE PO POSAMEZNIH ČLENIH	9
	3. ČLEN OKVIRNE KONVENCIJE	9
	4. ČLEN OKVIRNE KONVENCIJE	12
	5. ČLEN OKVIRNE KONVENCIJE	18
	6. ČLEN OKVIRNE KONVENCIJE	21
	9. ČLEN OKVIRNE KONVENCIJE	25
	10. ČLEN OKVIRNE KONVENCIJE	27
	12. ČLEN OKVIRNE KONVENCIJE	29
	14. ČLEN OKVIRNE KONVENCIJE	33
	15. ČLEN OKVIRNE KONVENCIJE	35
	18. ČLEN OKVIRNE KONVENCIJE	37
III.	SKLEPNE PRIPOMBE	38
	Napredek	38
	Problematična vprašanja	38
	Priporočila	39

**SVETOVALNI ODBOR O OKVIRNI KONVENCIJI
ZA VARSTVO NARODNIH MANJŠIN**

Drugo mnenje o Sloveniji

1. Svetovalni odbor je sedanje mnenje sprejel 26. maja 2005 v skladu s prvim odstavkom 26. člena okvirne konvencije in Pravilom 23 Resolucije (97) 10 Odbora ministrov. Ugotovitve temeljijo na podatkih iz drugega poročila Slovenije (v nadaljevanju: poročilo Slovenije), ki je bilo prejeto 2. julija 2004, in drugih pisnih virov ter podatkih, ki jih je Svetovalni odbor prejel od vladnih in nevladnih predstavnikov med svojim obiskom v Ljubljani, Murski Soboti, Lendavi in Kopru od 4. do 8. aprila 2005.

2. I. del vsebuje glavne ugotovitve Svetovalnega odbora o ključnih problemih glede izvajanja okvirne konvencije v Sloveniji. V teh ugotovitvah so vidne podrobnejše ugotovitve po posameznih členih, navedene v II. delu, ki se nanaša na tiste določbe okvirne konvencije, na katere ima Svetovalni odbor vsebinske pripombe.

3. Oba dela se v veliki meri nanašata na ukrepe, ki so sledili ugotovitvam prvega kroga spremljanja izvajanja okvirne konvencije, ki jih vsebuje prvo mnenje o Sloveniji, ki ga je Svetovalni odbor sprejel 12. septembra 2002.

4. Sklepne pripombe, navedene v III. delu, bi lahko služile kot osnova za prihodnje sklepe in priporočila Odbora ministrov o Sloveniji.

5. Svetovalni odbor pričakuje nadaljevanje dialoga s slovenskimi organi oblasti in predstavniki narodnih skupnosti in drugimi, ki so udeleženi pri izvajanju okvirne konvencije. Da bi pospešili celostni in pregledni proces, Svetovalni odbor močno spodbuja organe oblasti, da z mnenjem, ko ga prejmejo, seznanijo javnost.

I. GLAVNE UGOTOVITVE

Proces spremljanja izvajanja

6. Svetovalni odbor pozdravlja pripravljenost slovenskih organov oblasti, da v okviru drugega kroga spremljanja izvajanja okvirne konvencije nadaljujejo dialog o izvajanju te konvencije v Sloveniji. Obžaluje pa, da ta dialog ni bil izveden širše na ravni države in da je v procesu priprave nacionalnega poročila sodelovalo le omejeno število organizacij, ki predstavljajo manjšine. Poleg tega ugotavlja, da čeprav poročilo Slovenije vsebuje podroben opis ustavnega in zakonodajnega okvira za varstvo narodnih manjšin in nedavnih ukrepov Slovenije na tem področju, vsebuje le omejene podatke o učinku teh ukrepov na dejansko stanje posameznikov in skupin.

7. Predstavniki narodnih manjšin in slovenske civilne družbe so na žalost pozno dobili možnost, da se seznanijo z ugotovitvami prvega kroga spremljanja izvajanja okvirne konvencije, mnenjem Svetovalnega odbora in pripombami vlade na to poročilo, ki so bile objavljene tik pred obiskom Svetovalnega odbora v Sloveniji v okviru drugega kroga. Takšno stanje je ne le otežilo dialog Svetovalnega odbora z ustreznimi nevladnimi partnerji, pač pa je tudi negativno vplivalo na učinkovitost spremljanja izvajanja okvirne konvencije. Pomembno je, da organi oblasti v prihodnje odločneje ukrepajo glede obveščanja javnosti o ugotovitvah procesa spremljanja izvajanja in ozaveščanja, med drugim tudi s prevajanjem ustreznih dokumentov, kot so mnenje Svetovalnega odbora, pripombe Slovenije in ustrezna resolucija Odbora ministrov.

8. Brez objavljanja in razširjanja informacij o prvem krogu in sprejetja prve resolucije Odbora ministrov, slovenske oblasti niso mogle organizirati nadaljevalnega seminarja, na katerem bi se zbrali predstavniki različnih zadevnih vladnih organov, narodnih manjšin in Svetovalnega odbora, da bi obravnavali najprimernejše načine za prenos ugotovitev procesa spremljanja izvajanja v dejanja. Izkušnje prvega kroga spremljanja izvajanja v več državah kažejo, da po eni strani takšne dejavnosti spodbujajo konstruktivni dialog na nacionalni ravni o uresničevanju okvirne konvencije, po drugi strani pa ozaveščajo in različnim skupinam omogočajo boljše razumevanje problemov narodnih manjšin. Upamo, da bodo organi v prihodnje posvečali primerno pozornost takšnim nadaljevalnim aktivnostim, kot je bilo omenjeno med obiskom Svetovalnega odbora v Sloveniji.

Osebe, za katere se okvirna konvencija uporablja

9. Slovenski organi oblasti ohranjajo svoj pristop, po katerem se okvirna konvencija za varstvo narodnih manjšin nanaša le na pripadnike madžarske in italijanske avtohtone skupnosti, ki sta priznani kot narodni skupnosti, ter pripadnike romske skupnosti. Čeprav se v praksi določeni ukrepi pomoči na določenih področjih – vključno s kulturo in izobraževanjem – nudijo pripadnikom drugih etničnih skupin v Sloveniji, od prvega kroga spremljanja izvajanja ni opaziti ne napredka ne dialoga, ki bi ga pristojni organi oblasti začeli na nacionalni ravni glede možnosti razširitve kroga oseb, za katere se okvirna konvencija uporablja.

10. Primer Neslovencev iz drugih delov nekdanje Jugoslavije (nekdanja Socialistična federativna republika Jugoslavija, v nadaljevanju: SFRJ), od katerih je večina že prebivala v

Sloveniji pred letom 1991 in mnogi že imajo slovensko državljanstvo, zahteva posebno pozornost. To so osebe albanskega, bošnjaškega, hrvaškega, makedonskega, črnogorskega ali srbskega porekla. Spričo specifičnega statusa teh oseb v Sloveniji mnogih problemov, s katerimi se soočajo, in njihove želje po ohranitvi in razvijanju svoje identitete je še posebej pomembno, da se organi oblasti posvetijo njihovem položaju in proučijo možnosti za sprejetje bolj celostnega pristopa pri uporabi okvirne konvencije za te osebe.

11. Pravni status Neslovencev iz nekdanje Jugoslavije (SFRJ), ki so, potem ko so bili leta 1992 izbrisani iz registra stalnega prebivalstva, nenadoma postali tujci v državi, kjer so živeli, in ki zato niso mogli urediti svojega bivanja v Sloveniji, je za organe oblasti še vedno izziv. Svetovalni odbor pozdravlja napredek, ki je omogočil precejšnjemu številu teh oseb, da so v zadnjih letih pridobile status stalnega prebivališča. Vendar pa z zaskrbljenostjo opazuje, da več tisoč ljudi še vedno čaka na razjasnitev svojega pravnega statusa, čeprav so se stalno naselili v Sloveniji in imajo zaradi tega resne težave na mnogih področjih. Svetovalni odbor poziva organe oblasti, da s takojšnjim ukrepanjem razrešijo pravni status teh oseb ter poskrbijo za pomoč pri omogočanju dostopa do socialnih, ekonomskih in drugih pravic in njihovo vključevanje v slovensko družbo nasploh.

12. Svetovalni odbor meni, da se razlikovanje, ki temelji na pojmu "avtohtonosti", ne bi smelo ohraniti kot odločilno merilo za določanje kroga oseb, za katere se uporablja okvirna konvencija.

13. Opazili smo, da so nekateri Romi v praksi še vedno izključeni iz varstva okvirne konvencije zaradi omenjenega razlikovanja, ki ga organi oblasti še vedno uporabljajo v zvezi z njimi, čeprav ga ne navaja ne ustava ne izjava, deponirana ob ratifikaciji konvencije. Poleg tega po mnenju vlade do takšnega varstva niso upravičeni niti nemško govoreči prebivalci niti Sinti. V skladu s sklepi prvega kroga spremljanja izvajanja Svetovalni odbor v splošnem meni, da naj bi organi oblasti začeli interni dialog o svojem stališču do kroga oseb, za katere se okvirna konvencija uporablja. V posvetovanju z zadevnimi osebami naj bi se proučile možnosti uporabe ustreznih členov okvirne konvencije za druge osebe, vključno z nedržavljeni, če je to primerno.

Splošni zakonodajni okvir in institucionalna ureditev

14. Svetovalni odbor upošteva visoko raven varstva madžarske in italijanske narodne skupnosti, zagotovljene v ustavi in podrobneje opredeljene v ustrezni zakonodaji. Svetovalni odbor tudi opazuje, da potekajo razprave o morebitnem sprejetju splošnega zakona o statusu in pravicah Romov v skladu s 65. členom ustave. Svetovalni odbor poziva organe oblasti, naj nadaljujejo s posvetovanji in proučijo možnosti za pripravo takšnega zakona.

15. Pozdraviti je treba tudi Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja, sprejet maja 2004. Ta zakon med drugim predvideva dodatna sredstva varstva pred diskriminacijo, ki bi se zagotovila z ustanovitvijo sveta za uresničevanje načela enakega obravnavanja in instituta zagovornice oziroma zagovornika načela enakosti. Pomembno je, da se zagotovi nemoteno delovanje novih institucij in potrebna neodvisnost delovanja zagovornice oziroma zagovornika načela enakosti. Sprejeti bi bilo treba tudi posebne ukrepe za obveščanje in ozaveščanje javnosti glede teh problemov.

16. Vendar pa pri izvajanju zakonodaje o varstvu manjšin poročajo o pomanjkljivostih, predvsem na lokalni ravni, v nekaterih primerih pa tudi zaradi pomanjkljivega usklajevanja med pristojnimi javnimi organi, tako na državni kot tudi na lokalni ravni. Zdi se, da določeni lokalne oblasti le stežka dodelijo proračunska sredstva za ukrepe, katerih namen je izboljšati položaj Romov. Hkrati pa madžarska in italijanska narodna skupnost poročata o težavah na zadevnih območjih pri praktični uporabi zakonodaje o rabi madžarskega in italijanskega jezika v javnem življenju.

Ohranjanje in uveljavljanje identitete

17. Svetovalni odbor z zadovoljstvom opaža, da Madžari in Italijani še vedno uživajo zelo ugodne pogoje za ohranjanje in razvijanje svoje kulture. Kljub temu so predstavniki obeh skupnosti izrazili nekatere bojzani glede perspektive za ohranjanje in uveljavljanje svoje identitete ter poročali o pomanjkljivostih glede višine sredstev za njihove kulturne projekte, in njihovega prihodnjega sodelovanja pri upravljanju kulturnih institucij. O pomanjkljivostih poročajo tudi pri dejanskem uresničevanju posebnih pravic, ki so tem osebam zagotovljene na jezikovnem področju, kar je bistvenega pomena za ohranitev njihove identitete.

18. Čeprav je na tem področju opaziti napredek, so potrebni odločilnejši ukrepi na vseh ravneh z namenom spodbujati romsko kulturo in identiteto ter pozitivnejši odnos do Romov v družbi.

19. Pri ohranjanju in razvoju identitete in kulture pripadnikov drugih skupin, kot so Neslovenci iz nekdanje Jugoslavije (SFRJ) in nemško govoreče prebivalstvo, so potrebna večja prizadevanja organov oblasti. Čeprav je prišlo do napredka tako na področju izobraževanja kot tudi pomoči, namenjene za kulturne projekte, je dejavnost države na tem področju še vedno omejena, dodeljena sredstva pa niso sorazmerna s potrebami.

Strpnost in medkulturni dialog

20. Za Slovenijo je na splošno značilno ozračje strpnosti in medsebojnega razumevanja. Kljub temu pa so potrebna odločnejša prizadevanja, da bi povečali spoštovanje raznolikosti in večkulturnosti slovenske družbe ter da bi se obvarovali pred negativnim odnosom do npr. Romov ali Neslovencev iz nekdanje Jugoslavije (SFRJ), o katerem, sicer samo v posameznih primerih, še vedno poročajo, in se borili proti njemu. Nerazveseljivo je predvsem dejstvo, da je takšen nestrpen in celo ksenofobičen odnos včasih opaziti celo med politiki in predstavniki javnih organov ter da nekateri mediji prispevajo k razvoju takšnega odnosa.

21. Svetovalni odbor meni, da je še posebej nujno razviti takšno družbeno ozračje in odnos, ki bosta bolj sprejemljiva za vključevanje Neslovencev iz nekdanje Jugoslavije (SFRJ) v slovensko družbo. Pozornost je treba nameniti predvsem tistim, ki so bili leta 1992 izbrisani iz registra stalnih prebivalcev in še vedno čakajo na ureditev svojega pravnega položaja. Odprtost in posebna zavzetost, ki so jo s tem v zvezi pokazale javne institucije, npr. varuh človekovih pravic in ustavno sodišče, pa lahko le pozdravimo.

Položaj Romov

22. Romi se v Sloveniji še naprej srečujejo z različnimi problemi, čeprav organi oblasti to vprašanje obravnavajo prednostno in so v zadnjih letih opazna prizadevanja na več področjih. Kljub nekaterim izboljšavam pa se številni Romi še vedno soočajo z diskriminacijo in družbeno izključenostjo. Ti problemi so očitni predvsem v primeru tistih Romov, ki jih ne štejejo za "avtohtone". Problemi so še vedno resni na področju zaposlovanja, kjer poročajo o izredno visoki stopnji brezposelnosti med Romi, in bivalnih razmer, saj veliko število Romov še naprej živi v podstandardnih pogojih, pogosto pa celo v nezakonitih naseljih.

23. Na področju izobraževanja Svetovalni odbor ugotavlja, da se je na splošno in po zaslugi raznih ukrepov, ki jih je sprejela vlada, stopnja vključenosti romskih otrok v šolski sistem povišala. Vendar pa praksa neupravičenega razporejanja teh otrok v "posebne šole" še ni bila v celoti opuščena. Poleg tega še vedno poročajo o ločenih razredih ali skupinah romskih otrok v rednih šolah, čeprav zgolj v posameznih primerih. Trenutno je še prezgodaj, da bi lahko ocenili uspeh ukrepov, ki so bili sprejeti, da bi prekinili to prakso in ustrezno vključili romske otroke v šolski sistem.

24. Čeprav je prišlo do izboljšav, pa Romi še vedno niso dovolj vključeni v odločanje. Da bi zagotovili učinkovitejše sodelovanje romskih svetnikov, izvoljenih v občinske svete, so potrebna bolj odločna prizadevanja. Svetovalni odbor ugotavlja tudi, da ena občina še vedno ni izvolila romskega predstavnika v krajevni svet, kot določata Zakon o lokalni samoupravi in ustrezna odločitev ustavnega sodišča. Več bi lahko naredili tudi glede omogočanja Romom, da spregovorijo o svojih problemih med odločanjem na državni ravni.

Sodelovanje pri javnih zadevah

25. Madžarom in Italijanom na splošno je omogočeno sodelovanje pri odločanju na državni in lokalni ravni. Vendar pa predstavniki obeh skupnosti poročajo o pomanjkljivostih glede dejanskega vpliva tega sodelovanja, še zlasti na državni ravni.

II. UGOTOVITVE PO POSAMEZNIH ČLENIH

3. ČLEN OKVIRNE KONVENCIJE

Osebe, za katere se uporablja okvirna konvencija

Ugotovitve prvega kroga

26. V svojem prvem mnenju o Sloveniji je Svetovalni odbor spodbudil organe oblasti, da sprejmejo bolj celosten pristop glede kroga oseb, za katere se uporablja okvirna konvencija, in razmislijo o možnosti vključitve pripadnikov drugih skupin, predvsem nemško govorečih prebivalcev in Neslovencev iz drugih delov nekdanje Jugoslavije (SFRJ), v varstvo, ki ga zagotavlja ta konvencija v posameznih členih.

27. Zaradi pravnih in praktičnih nejasnosti, ki izhajajo iz pojma "avtohton", ki ga nekateri organi oblasti uporabljajo pri določanju, za katere pripadnike romske skupnosti velja okvirna konvencija, in zaradi tveganja samovoljnega izključevanja, povezane s tem pojmom, smo organe oblasti pozvali tudi, da preverijo ustreznost in upravičenost ohranjanja tega pojma.

Trenutno stanje

Odprta vprašanja

28. Svetovalni odbor ugotavlja, da vlada v skladu z izjavo, ki jo je Slovenija deponirala ob ratifikaciji okvirne konvencije¹, meni, da je krog oseb, za katere se uporablja okvirna konvencija v Sloveniji, še vedno omejen na pripadnike treh skupin, namreč avtohtone madžarske in italijanske narodne skupnosti in romske skupnosti. 64. člen slovenske ustave posebej zagotavlja posebne pravice avtohtoni madžarski in italijanski narodni skupnosti. 65. člen slovenske ustave zagotavlja status in posebne pravice tudi slovenski romski skupnosti ter določa, da bo ta status in te posebne pravice uredil zakon. Na institucionalni ravni se ta pristop odraža v opredelitvi pristojnosti Urada za narodnosti, ki se ukvarja samo z vprašanji, ki se nanašajo na tri etnične skupine, izrecno omenjene v ustavi.

29. Glede na informacije, ki jih ima Svetovalni odbor, je "avtohtonost" določenega prebivalstva, v tesni povezavi s načelom teritorialnosti, še naprej ključni element določanja kroga oseb, za katere se uporablja okvirna konvencija.

30. V primeru Romov Svetovalni odbor ugotavlja, da slovenski organi oblasti med osebe, za katere se uporablja okvirna konvencija, vključujejo samo tiste Rome, ki jih štejejo za "avtohtone", čeprav takšne zahteve v zvezi z njimi ne vsebujeta niti slovenska ustava niti omenjena izjava.

---

¹"Glede na to, da Okvirna konvencija za varstvo narodnih manjšin ne vsebuje opredelitve pojma narodne manjšine in morajo zato posamezne pogodbenice določiti skupine, ki jih štejejo za narodne manjšine, Vlada Republike Slovenije v skladu z ustavo in notranjo zakonodajo Republike Slovenije izjavlja, da sta to avtohtoni italijanska in madžarska narodna skupnost. Določbe okvirne konvencije se v skladu z ustavo in notranjo zakonodajo Republike Slovenije uporabljajo tudi za pripadnike romske skupnosti, ki živijo v Republiki Sloveniji."

31. Svetovalni odbor obžaluje, da s tem v zvezi ni prišlo do nikakršnega napredka ter da slovenski organi oblasti niso obravnavali te zadeve od prvega kroga spremljanja izvajanja. Ugotavlja, da kljub pravni nejasnosti v zvezi s pomenom pojma "avtohton" večina vladnih organov, odgovornih za varstvo narodnih manjšin, v praksi še vedno razlikuje med "avtohtonimi" in "neavtohtonimi" romskimi skupnostmi.

32. Svetovalni odbor meni, da je ta pristop z vidika okvirne konvencije problematičen ter da obstaja velika možnost, da bo povzročil samovoljne izključitve in diskriminacijo v zvezi z določenimi osebami, ki bi lahko bile predmet določene politike ali ukrepov, ki se izvajajo po tej konvenciji.

33. Svetovalni odbor opozarja, da je v Sloveniji veliko število nekdanjih državljanov drugih republik nekdanje Jugoslavije (SFRJ) – albanske, bošnjaške, črnogorske, hrvaške, makedonske, srbske in drugih narodnosti – ki niso priznani in nimajo takšnega varstva kot madžarska in italijanska narodna skupnost ali celo Romi. Ugotavlja, da je večina teh oseb stalno prebivala v Sloveniji že pred njeno osamosvojitvijo, številni pa imajo sedaj slovensko državljanstvo. Svetovalni odbor poudarja, da te osebe predstavljajo precejšnji delež prebivalstva države² ter da so dejansko v položaju manjšine. Nekatere od njih sestavljajo dobro urejene skupnosti, ki jih organi oblasti priznavajo.

34. Svetovalni odbor se zaveda, da imajo pogodbenice možnost proste presoje pri določanju kroga oseb, za katere se uporablja okvirna konvencija. Vendar pa meni, da je njegova dolžnost, da prouči za kakšen krog oseb se uporablja okvirna konvencija in tako preveri, da ne prihaja do samovoljnega ali neupravičenega razlikovanja.

35. Svetovalni odbor obžaluje, da so se organi oblasti odločili, da se bodo s položajem teh oseb ukvarjali v okviru svoje politike do ekonomskih priseljencev³, kljub temu da so ti vlado uradno zaprosili, da jih prizna kot narodne skupnosti ter jim tako omogoči, da uživajo določene ukrepe varstva. Svetovalni odbor meni, da bi morale slovenske oblasti upoštevati poseben položaj teh oseb in biti bolj odprte za njihove prošnje. Svetovalni odbor sicer priznava, da se je na določenih področjih začel dialog, vendar pa obžaluje predvsem, da pristojni organi niso začeli dialoga o tem vprašanju z združenji, ki predstavljajo te osebe.

36. Svetovalni odbor ugotavlja tudi, da v Sloveniji že dolgo živijo nemško govoreče osebe, ki so se v zadnjem popisu prebivalstva opredelile za Nemce ali Avstrijce, ter da se okvirna konvencija zanje tudi ne uporablja. To velja tudi za majhno skupino ljudi, ki se opredeljujejo

---

² Po nevladnih ocenah te osebe predstavljajo 10 % celotnega prebivalstva. Po rezultatih popisa prebivalstva iz leta 2002, je narodnostna sestava prebivalstva v Sloveniji (vsega skupaj 1.964.036) naslednja: 1.631.363 (83,06 %) Slovencev, 38.964 Srbov (1,98 %), 35.642 Hrvatov (1,81 %), 21.542 Bošnjakov (1,10 %), 10.467 Muslimanov (0,53 %), 6.243 Madžarov (0,32 %), 6.186 Albancev (0,31 %); 3.972 Makedoncev (0,20 %); 3.246 Romov (0,17 %), 2.667 Črnogorcev (0,14 %), 2.258 Italijanov (0,11 %), 499 Nemcev (0,03 %), 181 Avstrijcev (0,01 %) itd.

³ Podoben je tudi pristop do tistih Romov, ki jih ne štejejo za "avtohtone" in ki so večinoma osebe, ki so pred kratkim (predvsem po letu 1991) zapustile druge dele nekdanje Jugoslavije (SFRJ), da bi se naselile v Sloveniji. Treba je reči, da se jih precejšnje število v svojih prizadevanjih, da bi si uredili status tujca ali pridobili slovensko državljanstvo, še vedno sooča s problemi.

kot Sinti in ki so izrecno izjavili, da želijo, da bi jih organi oblasti obravnavali kot posebno etnično skupino.

37. Organi oblasti izjavljajo, da imajo pripadniki zgoraj omenjenih skupin v okviru svojih prizadevanj za ohranitev in razvoj kulture in identitete dostop do financiranja projektov, ki ga zagotavlja ministrstvo za kulturo. Poleg tega opozarjajo tudi, da je 61. člen ustave, ki obravnava uveljavljanje narodne/etnične pripadnosti, ustavna podlaga za varstvo teh oseb. Sicer je res, da ta člen vsakomur zagotavlja pravico, da svobodno izraža pripadnost etnični skupini ali skupnosti ter da goji in razvija svojo kulturo in jezik. Vendar pa Svetovalni odbor ugotavlja, da je ta ustavna določba zelo splošna in morda ne zadostuje v primerih, ko gre za upravičenost do določenih ukrepov varstva, katerih namen je ohranjanje in razvijanje identitete, če ni sprejeta določena zakonodaja, ki zagotavlja izvajanje te določbe v praksi.

38. Zaradi stanja, opisanega v prejšnjih odstavkih, Svetovalni odbor resno dvomi o ustreznosti in upravičenosti razlikovanja med različnimi etničnimi skupinami v Sloveniji pri uporabi okvirne konvencije. Svetovalni odbor ugotavlja, da to razlikovanje temelji na nezadostno opredeljenih pojmih – kot je na primer "avtohton" – in ne upošteva posebnih razmer, povezanih z razpadom nekdanje Jugoslavije (SFRJ).

39. Podobno kot drugi nacionalni in mednarodni organi, ki so se ukvarjali s to zadevo⁴, tudi Svetovalni odbor meni, da bi morali slovenski organi oblasti začeti dialog s tistimi osebami, ki so izrazile interes za varstvo na podlagi okvirne konvencije, ter sprejeti bolj celosten pristop, da bi se bolje odzvali na dejansko stanje, ki je med drugim razvidno tudi iz rezultatov zadnjega popisa prebivalstva. Svetovalni odbor meni, da bi bilo možno s posvetovanjem z zadevnimi osebami predvsem proučiti možnost, da bi med osebe, za katere se uporablja okvirna konvencija, vključili pripadnike drugih skupin in, če je ustrezno, tudi nedržavljanov.

Priporočila

40. Organe oblasti pozivamo, da začnejo dialog o svojem pristopu, kot je opisan v izjavi, deponirani ob ratifikaciji okvirne konvencije, in da s tem v zvezi obravnavajo možnost, da bi med osebe, za katere se uporabljajo ustrezni členi okvirne konvencije, vključili tudi druge osebe, vključno z nedržavljanji, če je to ustrezno (glej tudi pripombe k 4., 5., 6. in 9. členu).

41. Hkrati pozivamo organe oblasti, da razmislijo o svojem stališču o primernosti ohranjanja merila "avtohtonosti" za uporabo okvirne konvencije, predvsem za Rome, da bi se tako izognili neupravičenemu izključevanju in različnemu obravnavanju.

---

⁴ S tem v zvezi glej poročilo g. Alvara Gil-Roblesa, komisarja za človekove pravice, ob njegovem obisku v Sloveniji od 11. do 14. maja 2003, CommDH(2003)11 in Poročilo Odbora strokovnjakov o uresničevanju Listine o regionalnih in manjšinskih jezikih v Sloveniji, ECRML (2004) 3.

Zbiranje podatkov

Trenutno stanje

a) Napredek

42. Svetovalni odbor ugotavlja, da je bil v Sloveniji splošni popis prebivalstva leta 2002, njegovi rezultati pa kažejo zanimiva gibanja glede etnične sestave prebivalstva. Opazno je predvsem povečanje števila pripadnikov določenih skupin, kot so Romi, Nemci in Avstrijci. Organi oblasti navajajo, da to odraža splošno ozračje strpnosti in medkulturnega razumevanja, naklonjenega uveljavljanju etnične pripadnosti.

b) Odprta vprašanja

43. Hkrati pa Svetovalni odbor ugotavlja, da rezultati zadnjega popisa prebivalstva kažejo precejšnje zmanjšanje števila Madžarov in Italijanov. Ugotavlja zlasti, da se je število oseb, ki se opredeljujejo za Madžare, zmanjšalo od 8.000 leta 1991 na 6.243 leta 2002, število oseb, ki se opredeljujejo za Italijane, pa se je zmanjšalo od 2.959 leta 1991 na 2.258 leta 2002.

44. S tem v zvezi Svetovalni odbor ugotavlja, da organi oblasti nimajo dovolj informacij o položaju pripadnikov različnih skupin, predvsem Romov in Neslovencev iz nekdanje Jugoslavije (SFRJ), na različnih področjih, npr. na področju zaposlovanja ali zdravstva. Poleg tega so številčnost različnih skupin in zanesljivi statistični podatki o starosti, spolu in geografski porazdelitvi bistveni za ocenjevanje položaja zadevnih oseb in sprejemanje posebnih ukrepov za zagotavljanje njihove popolne in dejanske enakopravnosti, če je potrebno.

Priporočila

45. Svetovalni odbor spodbuja organe oblasti, da začnejo s predstavniki zadevnih skupnosti dialog o rezultatih zadnjega popisa prebivalstva, da bi lahko pri oblikovanju politike varstva narodnih manjšin bolje upoštevali te rezultate in gibanja, ki jih je pokazal popis. Poleg tega jih spodbujamo, da izvedejo in podpirajo nadaljnje raziskave in študije o možnih razlogih za ta gibanja.

46. Organi oblasti bi se morali tudi bolj posvetiti zbiranju informacij glede socialno-ekonomskega položaja pripadnikov različnih skupnosti, predvsem Romov in Neslovencev iz nekdanje Jugoslavije (SFRJ). Spodbujamo jih, da v sodelovanju z zadevnimi osebami uporabijo ocene na podlagi *ad hoc* študij, posebnih študij ali drugih znanstveno veljavnih metod.

4. ČLEN OKVIRNE KONVENCIJE

Pravno in institucionalno varstvo pred diskriminacijo

Ugotovitve prvega kroga

47. V svojem prvem mnenju o Sloveniji je Svetovalni odbor spodbudil organe oblasti k razvijanju in krepitvi ureditve pravnega in institucionalnega varstva pred diskriminacijo in ukrepov na področju obveščanja in ozaveščanja javnosti na tem področju.

a) Napredek

48. Svetovalni odbor ugotavlja, da je Slovenija maja 2004 sprejela Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja⁵ z namenom prenesti v notranje pravo Direktivo EU št. 2000/43/ES o izvajanju načela enakega obravnavanja oseb ne glede na raso ali narodnost. Na institucionalni ravni Svetovalni odbor opaža ustanovitev Sveta Vlade za uresničevanje načela enakega obravnavanja - v katerem so samo predstavniki Madžarov, Italijanov in Romov - ter vzpostavitev instituta zagovornice oziroma zagovornika načela enakosti, ki obravnava pritožbe glede diskriminacije. Svetovalni odbor izraža upanje, da se bo temu institutu zagotovila potrebna neodvisnost.

49. Svetovalni odbor pozdravlja tudi delo in posebno zavezo varuha človekovih pravic k spodbujanju načel enakosti in nediskriminacije. Pozdravlja tudi prizadevanja Ustavnega sodišča RS, da bi s sodno prakso v Sloveniji zagotovil učinkovito izvajanje zgoraj omenjenih načel v Sloveniji (glej 55. in 93. odstavek spodaj).

---

⁵ Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja, Uradni list RS 2004 št. 50.

b) Odprta vprašanja

50. Poročilo Slovenije vsebuje informacije o položaju Romov na različnih področjih in ukrepih za obravnavanje problemov, s katerimi se srečujejo te osebe, ne vsebuje pa podatkov o pogostosti primerov diskriminacije pripadnikov manjšin, preiskavah, povezanih s tem, in sprejetih ukrepih. Svetovalni odbor meni, da lahko majhno število pritožb zaradi diskriminacije, ki jih prejmejo ustrezne javne institucije, pomeni tudi, da žrtve takšnih dejanj niso dovolj obveščene in da ne zaupajo v zmožnost teh institucij, da jim lahko zagotovijo zaščito in jim pomagajo pri odškodnini.

Priporočila

51. Dodatni ukrepi za spremljanje izvajanja so potrebni, da bi pridobili podrobnejše informacije o učinkovitem izvajanju načela nediskriminacije v zvezi s pripadniki narodnih manjšin in o kršitvah tega načela. Povečati bi bilo treba prizadevanja za boljše obveščanje splošne javnosti in javnih institucij o načelih enakosti in nediskriminacije ter pravnih sredstvih za žrtve diskriminacije.

52. Organe oblasti je treba spodbujati, da sprejmejo potrebne ukrepe za zagotovitev učinkovitega izvajanja zakona o enakem obravnavanju in neoviranem delovanju institutov, ustanovljenih po tem zakonu. V zvezi s tem je nujno zagotoviti, da se upoštevajo mnenja pripadnikov različnih etničnih skupin v Sloveniji.

53. Hkrati bi morali organi oblasti v celoti podpirati varuha in zagotoviti, da imajo njegova priporočila pričakovani odziv ustreznih javnih institucij.

Pravni status oseb, izbrisanih iz seznama stalnega prebivalstva*Ugotovitve prvega kroga*

54. V prvem mnenju o Sloveniji je bil Svetovalni odbor zaskrbljen zaradi problematičnega položaja številnih državljanov drugih republik nekdanje Jugoslavije (SFRJ), ki so postali tujci na ozemlju, kjer so prebivali, in ostali brez potrjenega pravnega statusa, ko so jih 1992 izbrisali iz registra stalnega prebivalstva.

Trenutno stanje

a) Napredek

55. Svetovalni odbor opaža, da je prišlo na tem področju do več pozitivnih premikov. Ustavno sodišče je na primer odločilo, da je treba takoj in z retroaktivnim učinkom vrniti pravice bivših neslovenskih jugoslovanskih državljanov⁶, ki so bili po mnenju sodišča nezakonito izbrisani iz registra stalnega prebivalstva. Svetovalni odbor tudi opaža prizadevanja na zakonodajni ravni za ureditev pravnega statusa teh oseb in da je bilo v zadnjih letih večini

⁶ Glej odločitev Ustavnega sodišča št. U-I-284/94 in U-I-246/02.

dodeljeno stalno prebivališče na podlagi posamičnih odločb, ki jih je izdalo ministrstvo za notranje zadeve.

b) Odprta vprašanja

56. Svetovalni odbor je zaskrbljen, da kljub ustreznim odločitvam ustavnega sodišča več tisoč oseb, katerih imena so bila 26. 2. 1992 izbrisana iz registra stalnega prebivalstva in samodejno prenesena v register tujcev, še vedno, že več kot deset let, čaka na odločitev o svojem pravnem statusu. To zadeva državljane nekdanjih jugoslovanskih republik, vključno s številnimi Romi, ki so zakonito bivali v Sloveniji in iz različnih razlogov niso želeli - ali niso mogli - pridobiti slovenskega državljanstva v kratkem času, ki so ga organi oblasti določili po osamosvojitvi.

57. V več primerih imajo osebe brez državljanstva ali dovoljenja za prebivanje otežen položaj. Vsekakor to pomeni kršitev njihovih ekonomskih in socialnih pravic, saj so nekateri izgubili svoje domove, zaposlitev ali pravico do pridobitve pokojnin, hkrati pa je to zelo oviralo uveljavljanje njihovih pravic do družinskega življenja in svobode gibanja⁷.

58. Svetovalni odbor ugotavlja, da vlada z zadnjimi pobudami skuša v skladu z ustreznimi odločitvami ustavnega sodišča povrniti pravice tem ljudem z retrospektivnim učinkom. Meni, da je mogoče, da so te pobude zastale za več kot leto in da družbena klima v Sloveniji ni naklonjena hitrejšemu reševanju teh vprašanj. Na referendumu aprila 2004 o Zakonu o izvršitvi 8. točke odločbe Ustavnega sodišča št. U-I-246/02 (t.i. tehničnem zakonu o izbrisanih) je 94,7 % udeležencev referenduma (31, 45 % volivcev) nasprotovalo temu zakonu (glej tudi pripombe k 6. členu spodaj).

59. Svetovalni odbor ugotavlja, da organi oblasti na vladni ravni pripravljajo normativno besedilo, ki naj bi rešilo omenjene probleme. Ker nova pobuda še ni javna, je na tej točki težko oceniti, ali bodo predvideni ukrepi - zakonodajni ali drugi - rešili stanje v celoti in za vedno.

---

⁷ Za podrobnosti glej poročilo g. Alvara Gil-Roblesa, komisarja za človekove pravice, ob njegovem obisku v Sloveniji, 11.–14. maj 2003, CommDH(2003)11.

Priporočila

60. Organi oblasti bi morali nemudoma najti rešitve za probleme, s katerimi se soočajo Neslovenci iz nekdanje Jugoslavije, ki so bili izbrisani iz registra stalnega prebivalstva, in sicer za ureditev njihovega pravnega statusa in možnost pridobitve državljanstva ter socialnih in ekonomskih pravic.

61. Hkrati bi morali tem osebam pomagati pri premagovanju težav, ki so nastale zaradi tega položaja, in jim olajšati dejansko sodelovanje in vključevanje v slovenski družbi, in sicer s ciljnim ukrepi.

Uresničevanje načel enakega obravnavanja in nediskriminacije v zvezi z Romi*Ugotovitve prvega kroga*

62. V prvem mnenju o Sloveniji je Svetovalni odbor ugotovil, da obstajajo med večino Romov in ostalim prebivalstvom občutne socialne in ekonomske razlike, in pozval organe oblasti, naj sprejmejo odločnejše ukrepe za izboljšanje položaja. Zaradi nadaljevanja diskriminacijskega ravnanja z Romi na številnih področjih so bili organi oblasti pozvani, da ta problem obravnavajo z vsemi možnimi sredstvi.

Trenutno stanje

a) Napredek

63. Svetovalni odbor pozdravlja prizadevanja organov oblasti, da bi na več področjih izboljšali življenjske pogoje Romov⁸. Nacionalne programe iz 1995⁹ in 2000¹⁰ so dopolnili posebni projekti, ki jih na področju izobraževanja in zaposlovanja pripravljajo in financirajo različna ministrstva, včasih tudi z mednarodno podporo. S temi projekti naj bi postopoma zmanjšali razliko med socialnim in ekonomskim položajem Romov in ostalim prebivalstvom. Svetovalni odbor opaža tudi nove ukrepe, ki se trenutno izvajajo na področju zdravstvenega in socialnega varstva in so bolj prilagojeni posebnemu položaju Romov, ter siceršnji obstoj dejanske politične zaveze k pomoči Romov, da bi rešili negotov položaj, v katerem še naprej živijo. Več pozornosti je zdaj posvečene vključevanju Romov v razvijanje in izvajanje takšnih ukrepov.

64. Na lokalni ravni so nekatere občine v svojih lokalnih razvojnih načrtih in strategijah predvidele različne vrste podpore za to prebivalstvo. V zvezi s tem Svetovalni odbor ugotavlja finančno podporo, ki se že nekaj let zagotavlja zadevnim občinam za izboljšanje stanovanjskih razmer Romov. Poročilo Slovenije tudi navaja, da prostorska zakonodaja vzpostavlja pravno podlago za reševanje legalizacije nezakonitih romskih naselij.

⁸ Na popisu 2002 se je za Rome izreklo 3.246 oseb. Različni viri pa navajajo, da bi dejansko število Romov v Sloveniji lahko doseglo 10.000.

⁹ Program ukrepov za pomoč Romom v Republiki Sloveniji (1995).

¹⁰ Program zaposlovanja Romov (2000).

65. Svetovalni odbor z veseljem ugotavlja, da prizadevanja organov oblasti skupaj z dejavnim sodelovanjem Romov postopoma kažejo rezultate na tem področju. Vpliv njihovih ukrepov je viden predvsem v nekaterih primerih, na primer v Prekmurju, kjer je Odbor opazil, da imajo Romi ugodnejši socialno-ekonomski položaj in so dobro vključeni.

b) Odprta vprašanja

66. Svetovalni odbor ugotavlja, da se je položaj Romov izboljšal le na nekaterih območjih, kar pa ne velja za celotno romsko prebivalstvo oz. za vsa naselja, kjer živijo romske skupnosti. V nekaterih primerih, na primer na Dolenjskem, se Romi še naprej srečujejo s težavami na več področjih, predvsem pri stanovanjskih razmerah, zaposlitvi, zdravju in izobraževanju. Te razlike med Romi na različnih območjih so očitno rezultat številnih dejavnikov, tudi politične volje lokalnih oblasti, regionalnega gospodarskega razvoja ter vključitve in učinkovitosti romskih svetnikov in organizacij.

67. Romi se še naprej srečujejo predvsem s perečim stanovanjskim problemom. Več Romov živi v naseljih, ki so izolirana od ostalega prebivalstva, njihovi življenjski pogoji pa so zaradi pomanjkljive infrastrukture (elektrike, vodovoda, dostopa do prevoznih sredstev ...) ponavadi pod minimalnim standardom. Svetovalni odbor ugotavlja, da so te težave še zaostrijo, ker določeni lokalne oblasti zaradi predsodkov do romskega prebivalstva ne želijo bolj pomagati Romom in v ta namen uporabiti lokalnih virov. V nasprotju s tem pa opaža primere, kjer so romske družine, ki so se s težavo prebijale, prisilno izselili in nato preselili v naselja, ki so ločena od ostalega prebivalstva in nimajo ustreznih napeljav (glej tudi pripombe k 6. členu spodaj).

68. Problem naselij, ki so postale nezakonita po 1991, se nadaljuje. Nov pravni okvir, ki velja za ta problem, in zadnji ukrepi, ki jih je naznanila vlada, se šele začenjajo uresničevati.

69. Na področju izobraževanja naj bi nekateri romski otroci še naprej obiskovali ločene razrede, neupravičeno razporejanje romskih otrok v posebne šole (za otroke s posebnimi potrebami) pa tudi še ni povsem odpravljeno (glej tudi pripombe k 12. členu spodaj).

70. Pri zaposlovanju med Romi po različnih ocenah, tudi vladni, beležijo predvsem visoko stopnjo nezaposlenosti (po nekaterih virih presega 80 odstotkov). Razlogi za to so med drugim neprimerna izobrazbena stopnja in kvalifikacije ter stalni predsodki do teh oseb na trgu dela. Po vladnih virih prevladuje začasno delo, redna zaposlitev med Romi je redka. Isti viri kažejo, da večina Romov živi od prihodkov iz socialnega varstva, otroških dodatkov in drugih oblik državne podpore, kar na lokalni ravni pogosto povzroča napetosti med njimi in neromskim prebivalstvom.

71. Poleg problemov iz prejšnjih odstavkov se Svetovalnemu odboru zdi problematična razlika med avtohtonimi in neavtohtonimi Romi, ki jo stalno delajo nekateri organi oblasti, in meni, da tak pristop vodi k diskriminacijskemu obravnavanju, kjer se uporablja. Čeprav se neavtohtoni Romi pogosto srečujejo z enakimi problemi, Svetovalni odbor ugotavlja, da zanje ne veljajo sistematično ukrepi, ki jih predvidevajo vladni programi za izboljšanje socialno-

ekonomskega položaja romske skupnosti ali za boj proti revščini in socialni izključenosti (glej tudi pripombe v 30., 31. in 41. odstavku zgoraj).

72. Najranljivejši Romi v Sloveniji so vsekakor tisti, katerih pravni status še vedno ni urejen. Svetovalni odbor je zaskrbljen, ker do zdaj organi oblasti niso uspeli najti primerne rešitve za probleme, s katerimi se pri pridobivanju slovenskega državljanstva ali dovoljenja za prebivanje srečujejo nekateri Romi, ki so leta 1991 zakonito prebivali v Sloveniji. Svetovalni odbor opazuje tudi probleme, s katerimi se več let srečujejo Romi s Kosova, ki so ostali v Sloveniji, vendar izgubili status začasnega begunca. Brez osebnih dokumentov se ti ljudje srečujejo s številnimi problemi na več področjih, predvsem pri dostopu do zdravstvenega varstva, nastanitve in socialnega varstva ter izobraževanja.

Priporočila

73. Organi oblasti bi morali nadaljevati in okrepiti pobude in programe za izboljšanje položaja Romov, predvsem pri nastanitvi, zaposlitvi in izobraževanju, ter jim zagotoviti ustrezna sredstva. V zvezi s tem je posebno pomembno zagotoviti, da so taki ukrepi prilagojeni potrebam Romov, tako da se jih dejavno vključi v oblikovanje, izvajanje in ocenjevanje takšnih ukrepov na različnih stopnjah.

74. Pri načrtovanju in oblikovanju ukrepov pomoči Svetovalni odbor močno spodbuja organe oblasti, da privzamejo celosten pristop in se izogibajo razlikovanju med Romi, ki bi povzročilo diskriminacijo in s tem izključenost določenih oseb iz takšnih ukrepov. Nujno je treba obravnavati poseben položaj Romov, ki čakajo na ureditev svojega pravnega statusa.

5. ČLEN OKVIRNE KONVENCIJE

Ohranjanje kulture in identitete Madžarov in Italijanov

Ugotovitve prvega kroga

75. V svojem prvem mnenju o Sloveniji je Svetovalni odbor pozdravil izredno ugodne razmere, ki omogočajo Madžarom in Italijanom, da razvijajo svojo kulturo in bistvene elemente identitete, tudi zunaj "narodnostno mešanih območij", ter jih spodbujajo, da nadaljujejo z ukrepi za učinkovito izvajanje obstoječega pravnega okvira.

Trenutno stanje

a) Napredek

76. Svetovalni odbor z zadovoljstvom opazuje, da po zaslugi dobro razvitega pravnega okvira in različne institucionalne, administrativne in finančne ureditve v njihovo dobro Madžari in Italijani še naprej uživajo precejšnjo varstvo na področjih, ki prispevajo k ohranjanju in razvijanju njihove kulture in identitete.

b) Odprta vprašanja

77. Kljub na splošno ugodnim razmeram predstavniki madžarske in italijanske narodne skupnosti menijo, da je bila raven javnih sredstev za dejavnosti narodnih manjšin v zadnjih letih nezadostna. Svetovalnemu odboru so tudi sporočili svojo zaskrbljenost, da se zmanjšuje pripravljenost države pri podpiranju obeh narodnih skupnosti v njihovih prizadevanjih za ohranitev identitete, predvsem kadar se razpravlja o s tem povezanih zakonodajnih določbah ali se jih sprejema.

78. Tako se Madžari bojijo, da se bo njihova vključenost v upravljanje kulturnih institucij zmanjšala. Opozarjajo tudi na dejstvo, da še vedno ni muzeja, posvečenega madžarski skupnosti, ali knjižnice za to skupnost na območju, kjer je njihova naseljenost najgostejša.

79. Svetovalni odbor pri tem ugotavlja, da je za Madžare in Italijane uresničevanje jezikovnih pravic še posebej pomembno za ohranjanje in razvijanje njihove identitete, zlasti glede na trend upadanja pripadnikov te skupnosti, ki ga je pokazal zadnji popis prebivalstva, dogajanje na socialno-ekonomskem področju v zadnjem času in gibanje prebivalstva kot posledica tega. Madžari in Italijani so zaskrbljeni zaradi pomanjkljivosti v praksi, čeprav sta madžarski in italijanski jezik v 11. členu ustave priznana kot uradna jezika na narodnostno mešanih območjih (glej pripombe k 10. členu spodaj).

Priporočila

80. Pri odločanju o zakonodajnih in drugih spremembah, ki so potrebne zaradi socialnih, političnih, ekonomskih in kulturnih sprememb v državi, Odbor spodbuja organe oblasti, da so bolj naklonjeni željam, ki jih imajo Madžari in Italijani v zvezi z ohranjanjem in uveljavljanjem svoje identitete. Za ustrezen odziv na te želje si je treba bolj odločno prizadevati, da se zagotovi dejansko izvajanje državne politike na tem področju. V tem kontekstu bi se bilo treba bolj osredotočiti na to, da sredstva, dodeljena za kulturne dejavnosti obeh skupnosti, ustrezajo dejanskim potrebam.

Podpora države za ohranjanje in uveljavljanje identitete Romov

Ugotovitve prvega kroga

81. V svojem prvem mnenju o Sloveniji je Svetovalni odbor spodbujal organe oblasti, da sprejmejo nadaljnje pravne in praktične ukrepe, ki bi predvsem na lokalni ravni Romom zagotovili dostop do podobne pomoči, kot se za kulturni razvoj in ohranjanje njihove identitete zagotavlja madžarski in italijanski narodni skupnosti.

82. Svetovalni odbor je tudi ugotovil, da slovenska zakonodaja še vedno ni v celoti uredila statusa in posebnih pravic romske skupnosti, ter pozval organe oblasti, da to rešijo.

Trenutno stanje

a) Napredek

83. Svetovalni odbor opaža, da organi oblasti že več let posvečajo več pozornosti uveljavljanju in spodbujanju romske kulture in vrednot in da so bile dane določene pobude v ta namen na področju raziskav, izobraževanja in medijev (glej pripombe v zvezi z 9., 12. in 14. členom). Pozdravlja sodelovanje z Zvezo Romov Slovenije in pomoč, zagotovljeno za dejavnosti, ki jih zveza izvaja pod okriljem Romskega kulturnega centra v Murski Soboti. Svetovalni odbor izraža upanje, da se bo ta izkušnja uporabila v drugih območjih romske naselitve v Sloveniji.

84. Svetovalni odbor opaža, da so Romi v Sloveniji upravičeni do financiranja s strani lokalnih oblasti in Urada Vlade za narodnosti ter drugih ustreznih ministrstev za izvajanje dejavnosti, s katerimi bi lahko ohranjali in razvijali svojo kulturo in identiteto. Pozdravlja dejstvo, da ministrstvo za kulturo pri dodeljevanju vladnih sredstev za manjšinske kulturne projekte ne razlikuje med avtohtonimi in neavtohtonimi Romi, in meni, da bi tak pristop morali prevzeti vsi vladni organi oblasti.

b) Odprta vprašanja

85. Kljub številnim pozitivnim korakom pa številne težave v Sloveniji ovirajo ohranjanje in uveljavljanje romske kulture in identitete. Pristojne lokalne oblasti ne izvajajo vedno primerno ukrepov, ki se jih za pomoč Romom sprejme na državni ravni. Predvsem je bil Svetovalni odbor obveščen, da lokalne oblasti še vedno niso pripravljene nameniti dela lokalnih sredstev za izboljšanje socialno-ekonomskega položaja Romov in podporo njihovih dejavnosti (glej pripombe k 4., 9. 12., 14. in 15. členu).

86. Romski predstavniki menijo, da so pri dodeljenih sredstvih za podporo kulturnih dejavnosti trenutni postopki, ki temeljijo na predlogih projektov, neustrezni in neučinkoviti. Menijo, da bi morali biti razpoložljivi viri zagotovljeni z zakonom in s strani države kot del specifičnega financiranja, namenjenega za zadevne občine, kot to velja za madžarsko in italijansko narodno skupnost.

87. Kljub razpršenim zakonodajnim določbam, ki pokrivajo ustrezna področja¹², se na pravnem področju še vedno pričakuje bolj razumljiv in celovit pristop glede statusa in posebnih pravic Romov, predvidenih s posebnim zakonom o tej skupnosti, kot to določa 65. člen ustave. Nekateri vladni organi pa menijo, da te določbe, če so uporabljene primerno, tvorijo zadostno pravno podlago za izboljšanje socialno-ekonomskega položaja in vključitev Romov v slovensko družbo.

88. Svetovalni odbor opaža, da je vedno več ustreznih vladnih organov naklonjeno pripravi takšnega zakona, čeprav soglasje o tem še ni bilo doseženo. Ugotavlja tudi, da Romi od sprejetja takšnega zakona veliko pričakujejo. Glede na takšne trende in ob upoštevanju problemov, s katerimi se Romi še naprej srečujejo na različnih področjih, Svetovalni odbor meni, da bi bilo zaželeno razmisliti o položaju in se nemudoma odločiti za pristop, ki bo v zvezi s tem sprejet.

Priporočila

89. Svetovalni odbor poziva organe oblasti, da nadaljujejo in okrepijo ukrepe za podporo dejavnosti, s katerimi se razvijata romska kultura in identiteta ter se tako krepi koordinacija med državno in lokalno ureditvijo. Da bi bili takšni ukrepi učinkovitejši in da bi dodeljena sredstva zagotovo bolje ustrezala potrebam, organe oblasti spodbuja, da v sodelovanju z vsemi, ki jih to zadeva, določijo najprimernejše postopke za dostop do teh sredstev.

90. Svetovalni odbor zelo spodbuja organe oblasti, da razpravljajo o zaželenosti in možni vsebini splošnega zakona o statusu in posebnih ukrepih za varstvo Romov. Posebno pozornost bi bilo treba posvetiti vključevanju različnih romskih organizacij v ta proces.

6. ČLEN OKVIRNE KONVENCIJE

Strpnost in medkulturni dialog. Boj proti sovražnosti in nasilju zaradi etnične in rasne pripadnosti

Ugotovitve prvega kroga

91. V svojem prvem mnenju o Sloveniji je Svetovalni odbor opazil, da se v Sloveniji še vedno zavračajo in sovražijo določene osebe, kot so Romi in nemško govoreče prebivalstvo. Opazil je, da to velja tudi za priseljence in begunce, k čemur so prispevali tudi mediji s svojimi vsebinami. Organi oblasti so bili zaproseni, da ocenijo položaj in najdejo rešitve, med drugim tudi z bolj vztrajnim ozaveščanjem.

Trenutno stanje

a) Napredek

92. Svetovalni odbor ugotavlja, da medetnični odnosi v splošnem temeljijo na spoštovanju in medsebojnem razumevanju, predvsem v zvezi z uradno priznanima narodnima skupnostma Madžarov in Italijanov. Tako na primer večinsko prebivalstvo obiskuje dvojezično šolo na etnično mešanih območjih, kar kaže na ugodno družbeno ozračje.

93. Pozdraviti je treba dejavnosti, ki jih organizirajo organi oblasti, varuh človekovih pravic in nevladne organizacije za večjo ozaveščenost javnosti glede različnosti in medkulturnega dialoga. V zvezi s tem Svetovalni odbor opaža številne izjave varuha človekovih pravic in njegove pozive javnim ustanovam in članom slovenskih političnih krogov, da odločneje prispevajo k spodbujanju strpnosti in medsebojnega spoštovanja.

94. Svetovalni odbor tudi ugotavlja, da se usposabljanje in dejavnosti ozaveščanja na področju človekovih pravic in strpnosti izvajajo kot del programa za šolanje policistov in tudi za usposabljanje že zaposlenih policistov.

95. Svetovalni odbor z veseljem ugotavlja skrb nekaterih medijev, da bi v svojih programih pokazali raznolikost slovenske družbe in ozaveštili javnost v tem pogledu. Predvsem pozitivno se mu zdi, da takšno odprtost kažejo mediji, ki jih vodijo skupine mladih ljudi, od katerih so nekatere nastale iz projektov, ki so jih začeli na univerzi. Ti mediji so na primer dali prostor različnim etničnim skupinam v Sloveniji, da prikažejo svojo kulturo in izročilo ter svoje probleme in pričakovanja. V zvezi s tem Svetovalni odbor pozdravlja prizadevanja radijskih postaj, kot so Mariborski radio Študent in Radio Študent Ljubljana, ki predvajata programe, ki so posebej namenjeni različnim etničnim skupinam v Sloveniji, tudi Romom, Bošnjakom in Srbom. Postaji po zaslugi povezanosti s partnerskimi postajami v sosednjih državah predvajata programe tudi v jezikih teh skupnosti.

b) Odprta vprašanja

96. V Sloveniji se še naprej pojavljajo negativni stereotipi v zvezi s pripadniki določenih skupin, kot so Romi, nemško govoreče prebivalstvo in Neslovinci iz nekdanje Jugoslavije. V zadnjem primeru Svetovalni odbor z zaskrbljenostjo ugotavlja, da se še vedno poroča o nestrpnosti ali v nekaterih primerih celo diskriminaciji teh oseb, čeprav že dolgo živijo v Sloveniji. Svetovalni odbor obžaluje, da družbeno ozračje ne omogoča hitrejšega reševanja zelo težkega položaja, s katerim se še naprej soočajo te osebe glede svojega pravnega statusa in dostopa do socialnih in ekonomskih pravic (glej 3. in 4. člen zgoraj).

97. V zvezi z Romi se še naprej poroča o zavračanju in nestrpnosti večinskega naroda do njih, predvsem na lokalni ravni. To je predvsem moteče, kadar gre za otroke in če do njih prihaja v šolskem okolju. Moteča je tudi osamitev romskih otrok v šoli in ima nasproten učinek na njihovo šolanje, kar ima negativen vpliv na dialog med otroki, ki pripadajo različnim etničnim skupinam, in oblikovanje njihovega odnosa do večkulturnosti, medsebojnega spoštovanja in strpnosti (glej tudi pripombe k 4. in 12. členu).

98. Svetovalni odbor tudi ugotavlja, da vprašanje odprtja džamije ter kulturnega in verskega centra v Ljubljani še ni rešeno, kar spodbuja medkulturni dialog z osebami islamske vere.

99. Svetovalni odbor ugotavlja, da je v zadnjih letih varuh človekovih pravic poročal o trendu poslabšanja ozračja strpnosti in razumevanja, ki je sicer značilna za slovensko družbo. Meni, da so delno odgovorni organi oblasti, ker niso ravnali dovolj odločno, da bi ohranili in okrepili to ozračje. Svetovalni odbor z zaskrbljenostjo opaža, da v nekaterih primerih takšno

nestrpnost do oseb, ki pripadajo ranljivejšim skupinam, izražajo člani javnih organov oblasti na visoki ravni, ki imajo verjetno velik vpliv na družbeno dožemanje kulturne raznolikosti in medetničnega dialoga.

100. V zvezi z mediji Svetovalni odbor ugotavlja, da nekateri nadaljujejo s škodljivimi sporočili o določenih skupinah. Namesto da bi mediji o prisotnosti manjšin ali tujcev v Sloveniji poročali kot o viru raznolikosti, ki bogati družbo, takšne skupine označujejo kot potencialno nevarnost ali grožnjo narodni identiteti in blaginji Slovencev.

101. Svetovalni odbor ugotavlja, da naj bi bilo še vedno prisotno slabo ravnanje policije s pripadniki nekaterih skupin, predvsem Romi, čeprav gre za osamljene primere. Organi oblasti niso navedli podatkov o morebitnih kaznivih dejanjih in prekrških zaradi etnične ali rasne pripadnosti, številu pritožb glede takšnih dejanj, ukrepih za njihovo preprečevanje, sproženih preiskavah in uporabljenih sankcijah. Poročilo Slovenije tudi ne vsebuje podatkov o odnosih med policijo in pripadniki manjšin ali o omenjenih nepravilnostih dela policije v zvezi s tem. Svetovalni odbor v celoti podpira pozive organom oblasti, da naj učinkoviteje in bolj pregledno nadzorujejo položaj na tem področju. Hkrati meni, da je nujno, da organi oblasti zagotovijo neodvisnost mehanizmov in odgovornih organov oblasti za nadzor dela policije in preiskovanje pritožb o kršitvah človekovih pravic s strani policistov.

Priporočila

102. Organi oblasti bi si morali še naprej prizadevati v boju proti obstoječim primerom nestrpnosti, rasizma in ksenofobije v družbi. Predvsem bi morali okrepiti dejavnosti za ozaveščanje javnosti o človekovih pravicah in strpnosti, tudi javne uprave in političnih krogov.

103. Medije bi bilo treba ne glede na uredniško neodvisnost spodbujati, da bi kulturnemu in etničnemu bogastvu ter raznolikosti posvetili več pozornosti in tako s svojimi programi prispevali k bolj povezani slovenski družbi. Organi za spremljanje medijev bi morali imeti večjo podporo pri svojih dejavnostih, prav tako bi bilo treba bolj podpirati usposabljanje novinarjev ter pobude za ozaveščanje.

104. Svetovalni odbor spodbuja pristojne organe oblasti, da namenijo več pozornosti islamski skupnosti in skušajo v posvetovanju z zadevnimi osebami najti rešitev, da bi muslimani lahko uresničevali pravico do izpovedovanja vere in izražali versko in kulturno identiteto v primernih okoliščinah.

Podpora ohranjanju in razvijanju identitete in kulture pripadnikov drugih skupin

Ugotovitve prvega kroga

105. V prvem mnenju o Sloveniji je Svetovalni odbor spodbujal organe oblasti, da izkažejo večjo podporo pripadnikom drugih skupin, predvsem Neslovencev iz nekdanje Jugoslavije (SFRJ) in nemško govorečega prebivalstva, pri njihovih prizadevanjih, da bi s pomočjo kulture, medijev in izobraževanja ohranjali in razvijali identiteto.

Trenutno stanje

a) Napredek

106. Organi oblasti navajajo, da imajo osebe iz drugih delov nekdanje Jugoslavije pravno zagotovljeno pravico do ohranjanja in uveljavljanja svoje kulturne in etnične identitete po 61. členu ustave ter po različnih določbah, ki jih vsebuje zakonodaja na različnih področjih. Pri tem omenjajo 8. in 10. člen zakona o osnovni šoli glede možnosti, ki jih imajo takšne osebe na voljo za učenje maternega jezika in izboljšanje znanja slovenščine. Organi oblasti navajajo tudi, da dvostranski sporazum med Slovenijo in Avstrijo iz leta 2001 o sodelovanju v kulturi, izobraževanju in znanosti daje nemško govorečim osebam v Sloveniji dodatno pravno podlago za ohranjanje in uveljavljanje jezikovne in kulturne identitete.

107. Treba je dodati, da lahko te osebe prek svojih društev prejmejo sredstva ministrstva za kulturo za svoje kulturne projekte. V zvezi s tem vladni viri poudarjajo, da se bodo sredstva za te projekte zvišala in da si ministrstvo za kulturo nenehno prizadeva, da bi imele različne skupnosti enake pogoje za dostop do kulturnega življenja in sodelovanje v njem.

108. Dodatna prizadevanja so bila v zadnjih letih posvečena tudi poučevanju maternih jezikov Neslovencev iz nekdanje Jugoslavije. Poučevanje makedonščine je bilo uvedeno leta 2003-2004, medtem ko se srbsčino in hrvaščino poučuje že nekaj let. Poleg tega si trenutno prizadevajo razviti pedagoško gradivo za poučevanje makedonščine, albanščine in bosanščine. Napredek je bil narejen tudi pri možnostih za inštrukcije v teh jezikih za izbrane predmete. Svetovalni odbor ugotavlja, da je bila ta možnost že ponujena v nekaterih osnovnih šolah v hrvaškem jeziku in da si organi oblasti prizadevajo za njeno razširitev na srbsčino. Res pa število učencev, ki prejemajo takšne inštrukcije, ostaja majhno.

109. Na področju medijev Svetovalni odbor z veseljem ugotavlja, da v Sloveniji obstajajo publikacije, ki jih v svojem jeziku izdajajo Neslovenci iz nekdanje Jugoslavije, kot so Albanci in Bošnjaki. Vendar pa je takšna prisotnost teh oseb na javnih radijskih in televizijskih postajah zelo omejena. Svetovalni odbor upa, da bodo organi oblasti bolj podpirali takšne osebe na tem področju in da bodo javni mediji posvečali več pozornosti njihovim potrebam pri dostopu do programov in poročanju medijev.

b) Odprta vprašanja

110. Predstavniki teh skupin na splošno poročajo, da se je njihov položaj po osamosvojitvi Slovenije poslabšal, in sicer pri dostopu do javnih medijev in možnostih učenja maternega jezika in poučevanja v njem. Ugotavljajo, da so jim za njihove dejavnosti sicer na voljo sredstva ministrstva za kulturo, vendar pa so te vsote le simbolične. Poleg tega menijo, da so si slovenski organi oblasti glede na potrebe do sedaj premalo prizadevali za podporo njihovih jezikov v izobraževanju.

111. Svetovalni odbor ugotavlja, da se po podatkih predstavnikov nemško govorečega prebivalstva nemščina uči kot tuji jezik v precejšnjem delu države, vendar pa ne na območjih, kjer to prebivalstvo prebiva.

Priporočila

112. Svetovalni odbor spodbuja organe oblasti, da preučijo trenutni položaj v sodelovanju s predstavniki Neslovencev iz nekdanje Jugoslavije (SFRJ) in nemško govorečega prebivalstva, da bi natančneje ocenili potrebe v zvezi z ohranitvijo in razvijanjem njihove kulturne identitete. Dodatno bi si morali prizadevati za podpiranje njihovih kulturnih dejavnosti, dostopa do medijev in njihove prisotnosti v njih in za podpiranje njihovih jezikov v izobraževanju.

9. ČLEN OKVIRNE KONVENCIJE

Dostop Madžarov in Italijanov do medijev

Ugotovitve prvega kroga

113. V svojem prvem mnenju o Sloveniji je Svetovalni odbor pozdravil položaj Madžarov in Italijanov na področju javnega radia in televizije. Poleg tega pa je tudi spodbudil organe oblasti, da skupnostma pomagajo pri odpravljanju obstoječih pomanjkljivosti – v zvezi s sprejemom programa za italijansko skupnost ter dolžino vsebin v manjšinskem jeziku za madžarsko skupnost.

Trenutno stanje

a) Napredek

114. Svetovalni odbor ugotavlja, da javna radio in televizija še naprej predvajata radijske in televizijske programe za madžarsko in italijansko narodno skupnost v madžarskem oz. italijanskem jeziku. Te programe, ki jih delno financira država, oblikujejo in oddajajo pa regionalni javni radijski in televizijski centri, v skladu z zakonom pokrivajo vsaj 90 % "narodnostno mešanih območij". Obe skupnosti prejmeta tudi denarno pomoč od države za izdajanje številnih tiskanih medijev, kot so dnevniki in revije, v madžarskem in italijanskem jeziku. Svetovalni odbor z zanimanjem ugotavlja, da nekatere publikacije v italijanskem jeziku, ki prejemajo denarne prispevke od slovenske države, izhajajo na Hrvaškem, njihova ciljna publika pa so govorci italijanskega jezika v obeh državah.

115. Svetovalni odbor z zadovoljstvom ugotavlja, da se je podaljšal čas predvajanja televizijskih oddaj v madžarskem jeziku, in pozdravlja ustanovitev javnega radijskega in televizijskega studia za madžarsko narodno skupnost v Lendavi. Izraža upanje, da bo popolna izkoriščenost oddajnih zmogljivosti tega novega objekta bolje zadovoljevala potrebe madžarske skupnosti na avdio-vizualnem področju v skladu z zahtevami, ki jih za to področje določa slovenska zakonodaja.

b) Odprta vprašanja

116. Svetovalni odbor se je seznanil z bojznimi madžarske in italijanske narodne skupnosti glede nekaterih zaskrbljujočih teženj – v zvezi z njihovim dostopom do medijev in prisotnostjo v njih. Predvsem se zdi, da organi oblasti niso posvetili ustrezne pozornosti pripombam in kritikam predstavnikov narodnih skupnosti v zvezi z novim predlogom zakona o javnih avdio-vizualnih storitvah, ki je bil obravnavan v začetku 2005 (glej tudi pripombe k 15. členu).

117. V bistvu se Madžari in Italijani bojijo, da se bodo zmanjšale možnosti, ki jih trenutno imajo na avdio-vizualnem področju, predvsem glede finančne neodvisnosti, ki jo želijo imeti pri tem.

118. S tem v zvezi Svetovalni odbor ugotavlja tudi, da so v preteklih letih tudi Italijani izrazili bojazen pred možnostjo krčenja vsebin v italijanskem jeziku, ki jih ustvarjajo in oddajajo regionalni programi; zdi se, da organi oblasti razmišljajo o tej možnosti zaradi finančne krize, v kateri se je znašla RTV Slovenija. Tudi Madžari menijo, da kljub ustanovitvi radijskega in televizijskega studia v Lendavi čas oddajanja ter viri, oprema in osebje ne ustrezajo njihovim potrebam.

Priporočilo

119. Svetovalni odbor izraža upanje, da bodo bojazni in pričakovanja madžarske in italijanske narodne skupnosti glede njihovega dostopa do medijev in prisotnosti v njih upoštevane v prihodnjem zakonodajnem postopku in da bo novi predlog zakona o javnih avdio-vizualnih storitvah omogočil ustrezno odzivanje na njihove potrebe.

Dostop Romov do medijev in njihova prisotnost v medijih

Ugotovitve prvega kroga

120. V svojem prvem mnenju o Sloveniji je Svetovalni odbor izrazil mnenje, da bi morala država povečati pomoč Romom na tem področju, predvsem pri ustanavljanju njihovih lastnih medijev.

Trenutno stanje

a) Napredek

121. Svetovalni odbor ugotavlja, da je bil dosežen precejšen napredek pri dostopu Romov do medijev. Čeprav je na tem področju še vedno treba narediti veliko, odbor opaža prizadevanja javnih medijev, da bi ozaveščali o romski kulturi in običajih. Svetovalni odbor opaža tudi, da zasebni radijski postaji v Murski Soboti in Novem mestu redno predvajata programe o Romih, deloma tudi v romskem jeziku, in z zadovoljstvom ugotavlja, da ju država še naprej finančno podpira. Odbor tudi ugotavlja, da je bil poleg studia kableske televizije v Murski Soboti, ki programe za Rome predvaja od leta 2002, leta 2004 program v romskem jeziku pripravljen tudi za Dolenjsko. Na področju tiskanih medijev Zveza Romov Slovenije še naprej štirikrat na leto izdaja romski časopis.

b) Odprta vprašanja

122. Svetovalni odbor kljub precejšnjemu napredku ugotavlja, da prizadevanja javnih medijev v zvezi z Romi ostajajo omejena, zlasti glede potreb Romov po ohranjanju in izražanju specifičnih vrednot romske kulture in identitete in ozaveščanja večinskega prebivalstva o teh vrednotah.

123. Svetovalni odbor pozdravlja zasebne pobude, ki dajejo Romom možnost, da se izražajo v medijih, vendar pa meni, da bi lahko imele vsebine o Romih, ki jih predvajajo javni mediji, dodatni učinek na preostalo prebivalstvo ter pomagale izboljšati romsko podobo v slovenski družbi (glej tudi pripombe k 6. členu). Na splošno pa Svetovalni odbor meni, da je za ustrezen prikaz romskega življenja in problematike v medijih bistveno, da Romi neposredno sodelujejo pri ustvarjanju in oddajanju programov za Rome in o Romih.

Priporočilo

124. Svetovalni odbor spodbuja organe oblasti, da nadaljujejo in okrepijo svoja prizadevanja za povečanje prisotnosti Romov v medijih, med drugim tako, da jim pomagajo pri ustanavljanju zasebnih medijev. Poleg tega bi bilo treba najti učinkovitejše načine za ozaveščanje medijev o romski problematiki in potrebi, da pomagajo izboljšati podobo Romov med večinskim prebivalstvom.

Zakonodaja o jeziku in mediji

Odprta vprašanja

125. Glede jezika, ki se uporablja v medijih, Svetovalni odbor ugotavlja, kot je omenjeno že zgoraj, da 61. člen slovenske ustave vsem posameznikom zagotavlja pravico, da svobodno izražajo pripadnost svojemu narodu ali narodni skupnosti, da gojijo in izražajo svojo kulturo in uporabljajo svoj jezik in pisavo. Ugotavlja tudi, da pred kratkim sprejeti Zakon o javni rabi slovenščine¹¹ določa, da je slovenščina jezik, ki ga je treba uporabljati v medijih, na tiskovnih konferencah in v pisnih izjavah, posredovanih medijem, ter na spletnih straneh, ki se financirajo z javnimi sredstvi.

126. Svetovalni odbor ugotavlja, da 3. člen tega zakona (podobno kot specifične določbe iz slovenske zakonodaje, ki se nanašajo na medije) zagotavlja uporabo jezikov madžarske in italijanske narodne skupnosti v medijih ter pod določenimi pogoji dopušča tudi, da tujci uporabljajo tuje jezike. Vendar pa je Svetovalni odbor zaskrbljen, ker omenjeni zakon takšna zagotovila vsebuje samo za Madžare in Italijane ne pa tudi za druge državljane Slovenije, katerih materni jezik ni slovenščina. Svetovalni odbor zato meni, da so določbe omenjenega zakona problematične glede svobode teh ljudi, da prejemajo in širijo informacije in mnenja v manjšinskem jeziku.

Priporočilo

127. V zvezi z zakonom o javni rabi slovenščine iz leta 2004 bi morali organi oblasti zagotoviti, da ni nobenih pravnih ovir, ki bi omejevale Rome in druge, ki bi lahko bili prizadeti, pri rabi maternega jezika v medijih. Zakon bi bilo treba spremeniti in tako zagotoviti, da je v celoti skladen z ustreznimi določbami okvirne konvencije.

10. ČLEN OKVIRNE KONVENCIJE

¹¹ Zakon o javni rabi slovenščine, 15. julij 2004, Uradni list Republike Slovenije, št. 86/204

Raba manjšinskih jezikov pri poslovanju z upravnimi organi

Ugotovitve prvega kroga

128. V svojem prvem mnenju o Sloveniji je Svetovalni odbor ugotovil, da v Sloveniji obstaja zakonodajni okvir, ki omogoča rabo madžarskega in italijanskega jezika v poslovanju z upravnimi organi na narodnostno mešanih območjih. Ker pa so poročali o več problemih v praksi, ki so bili predvsem posledica nezadostnega jezikovnega znanja zadevnih javnih uradnikov, je Svetovalni odbor organe oblasti pozval, naj preverijo položaj in ga popravijo po posvetovanju s prizadetimi. Organe oblasti je tudi pozval, naj v sodelovanju s predstavniki Romov proučijo potrebe le-teh na tem področju in da razmislijo o tem, kako bi lahko te potrebe zadovoljili.

Trenutno stanje

a) Napredek

129. Svetovalni odbor ugotavlja, da sta v skladu z 11. in 64. členom ustave v tistih občinah, ki so poseljene z madžarsko in italijansko narodno skupnostjo poleg slovenščine uradna jezika tudi madžarski oz. italijanski jezik. Slovenska zakonodaja dopušča rabo teh jezikov brez vsakršnega številčnega pogojevanja, vendar samo na "narodnostno mešanih območjih", tako v ustnem kot pisnem poslovanju z upravnimi organi, v upravnih, pravnih in kazenskih postopkih ter pri poslovanju in dokumentaciji, ki jo izdajajo različne zadevne institucije.

b) Odprta vprašanja

130. Predstavniki obeh skupnosti poročajo, da pri rabi madžarskega in italijanskega jezika v javnem življenju še vedno obstajajo pomanjkljivosti, kljub temu da sta jezika priznana kot uradna jezika na "narodnostno mešanih območjih". Zlasti Madžari poudarjajo, da je na zadevnih območjih raba njihovega jezika omejena v javnih institucijah, kot so zdravstvene ustanove, pošta ali policija, predvsem zato, ker javni uradniki slabo obvladajo madžarščino. Njihovo zaskrbljenost zaradi tega povečuje še dejstvo, da se zdi, da je rezultat upad interesa med mladimi za študij tega jezika (glej tudi pripombe k 5. členu).

131. Svetovalni odbor ugotavlja, da so o težavah poročali pripadniki italijanske skupnosti, ki so zaprosili, da bi na poročnem obredu predstavniki lokalne uprave uporabljali italijanski jezik. Čeprav so taka zaprosila redka, Svetovalni odbor meni, da bi morali organi oblasti, če zakon dopušča rabo manjšinskega jezika in dvojezični obred, zagotoviti, da se vsem, ki zaprosijo za to možnost, to omogoči, če so izpolnjeni zakonski pogoji.

132. Glede italijanske narodne skupnosti Svetovalni odbor želi opozoriti na posebni položaj oseb, ki sicer živijo znotraj meja zadevnih občin, a so se vseeno znašli zunaj "narodnostno mešanih območij", ki jih določajo statuti občin, na katere je omejeno uresničevanje jezikovnih pravic, ki jih za Italijane predvideva slovenska zakonodaja.

133. Glede na to, da je ta položaj posledica družbenega razvoja, demografskih gibanj in zgodovine, zaradi česar je demografski položaj drugačen, kot je bil v času, ko so bila ta območja določena, Svetovalni odbor meni, da tem osebam ne bi smela biti odvzeta možnost uživanja pravic, do katerih imajo dostop drugi pripadniki njihove skupnosti, ki živijo v isti občini. Svetovalni odbor meni, da bi organi oblasti to lahko popravili, če bi spodbujali bolj celostno uporabo zadevne zakonodaje.¹²

134. Svetovalni odbor ugotavlja, da v Sloveniji samo madžarska in italijanska narodna skupnost uporabljata svoj materni jezik pri poslovanju z upravnimi organi v skladu s posebnim varstvom, ki jima ga zagotavlja ustava. Za Rome pa se zdi, da jim ustava¹³ sicer zagotavlja to pravico, vendar pa v praksi te možnosti nimajo niti v tistih občinah, v katerih verjetno izpolnjujejo pogoje, določene v drugem odstavku 10. člena okvirne konvencije. Organi oblasti navajajo, da Romi ne morejo uporabljati svojega jezika pri poslovanju z upravnimi organi, ker za njihov jezik še nista bila oblikovana slovnica in besedišče¹⁴. Vendar pa Svetovalni odbor obžaluje, da še ni bila pripravljena ocena, s katero bi ugotovili, kakšne so potrebe Romov na tem področju in kakšna je trenutna stopnja njihovih zahtev.

Priporočila

135. Organi oblasti naj v sodelovanju s tistimi, na katere se to nanaša, proučijo predstavljene pomanjkljivosti pri izvajanju zakonodaje, ki ureja rabo madžarskega in italijanskega jezika v javnem življenju, in določijo načine in sredstva za izboljšanje položaja.

136. Svetovalni odbor organe oblasti spodbuja, da bolj dejavno in celostno pristopijo k izvajanju zakonodaje o jezikovnih pravicah pripadnikov narodnih skupnosti in poskrbijo, da bodo osebe, ki živijo zunaj "narodnostno mešanih območij", v največji možni meri imele dostop do teh pravic.

137. Organi oblasti bi morali tudi ugotoviti, kakšne so potrebe Romov na tem področju in po potrebi razmisliti, kako bi jih zadovoljili, v skladu z 62. členom slovenske ustave.

12. ČLEN OKVIRNE KONVENCIJE

Medkulturalna razsežnost izobraževanja

Ugotovitve prvega kroga

138. V svojem prvem mnenju o Sloveniji je Svetovalni odbor ugotovil precej pomanjkljivosti glede razpoložljivosti primernih šolskih učbenikov za madžarsko narodno skupnost in usposobljenih učiteljev za italijansko narodno skupnost. Opazili smo tudi težave v

¹² Glej tudi Poročilo Odbora strokovnjakov Listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih o uresničevanju listine v Sloveniji, ECRML (2004)3.

¹³ V skladu z 62. členom ustave ima vsakdo pravico, da pri uresničevanju svojih pravic in dolžnosti ter v postopkih pred državnimi in drugimi organi, ki opravljajo javno službo, uporablja svoj jezik in pisavo na način, ki ga določi zakon.

¹⁴ Pripombe vlade Slovenije o poročilu Alvara Gil-Roblesa, komisarja za človekove pravice, ob njegovem obisku v Sloveniji, 11.–14. maj 2003, CommDH/2003)11.

zvezi s postopkom za priznanje poklicne usposobljenosti, pridobljene v Italiji. Organe oblasti je pozval, naj se bolj posvetijo tem področjem, med drugim s pomočjo dvostranskega ukrepanja s sosednjima državama.

Trenutno stanje

a) Napredek

139. Svetovalni odbor pozdravlja uspešno uvedbo medkulturnosti v šole, ki delujejo na "narodnostno mešanih območjih". Z zadovoljstvom ugotavlja, da je bil na teh območjih prilagojen celotni šolski sistem – organizacija, učni načrti, učno gradivo – tako da pripadnikom obeh narodnih skupnosti zagotavlja enake možnosti pri dostopu do izobraževanja in zagotavlja nujne pogoje za ohranjanje in izražanje njihove jezikovne identitete. Ugotavlja tudi, da je sistem prožen in da se je manjšinski jezik mogoče učiti tako na osnovnošolski kot na srednješolski stopnji tudi zunaj "narodnostno mešanih območij", če za to zaprosi zadostno število učencev. Svetovalni odbor z zadovoljstvom ugotavlja, da se pri tem uporablja merilo številčnosti najmanj 5 učencev.

140. Svetovalni odbor bi rad poudaril, da šolski sistemi, uvedeni na "narodnostno mešanih območjih", ki jih naseljujeta madžarska in italijanska narodna skupnost, med šolanjem poglobljajo dialog in razumevanje med otroki, ki pripadajo različnim skupnostim, hkrati pa prispevajo tudi k boljši kasnejši vključenosti v poklic in družbo.

b) Odprta vprašanja

141. Svetovalni odbor ugotavlja, da kljub prizadevanjem na področju učnega gradiva, ki je na voljo, s tem v zvezi še vedno poročajo o pomanjkljivostih. Naslednji problem, ki ostaja, je predolga čakalna doba za priznanje poklicne usposobljenosti, pridobljene na Madžarskem ali v Italiji¹⁵, kljub sodelovanju z državama, ki ga je na tem področju razvila Slovenija.

Priporočila

142. Svetovalni odbor poziva organe oblasti, da okrepijo svoja prizadevanja, tudi finančno, da zadevne šole dobijo ustrezno učno gradivo za izobraževanje pripadnikov madžarske in italijanske narodne skupnosti.

143. Hkrati naj organi oblasti sprejmejo ustrezne ukrepe, da bi odpravili težave, o katerih se poroča, pri priznavanju poklicne usposobljenosti, ki so jo pripadniki madžarske in italijanske narodne skupnosti v Sloveniji pridobili na Madžarskem oz. v Italiji.

Enake možnosti za dostop do izobraževanja. Položaj Romov.*Ugotovitve prvega kroga*

144. V svojem prvem mnenju o Sloveniji je bil Svetovalni odbor zaskrbljen zaradi položaja Romov na področju izobraževanja. Predvsem je bil zaskrbljen zaradi neupravičenega razporejanja romskih otrok v tako imenovane posebne šole, kar po njegovem mnenju ni bilo skladno z okvirno konvencijo.

145. Svetovalni odbor je pozval organe oblasti smo pozvali, naj nadaljujejo z obstoječimi pobudami, da bi prenehali ločevati te otroke v šolskem sistemu in razvili druge ukrepe, ki bi lahko izboljšali njihov položaj na področju izobraževanja.

Trenutno stanje

a) Napredek

146. Svetovalni odbor ugotavlja, da so organi oblasti sprejeli nove ukrepe, da bi izboljšali položaj romskih otrok na področju izobraževanja. Tako na primer ugotavlja, da je v zadnjih letih posebna pozornost posvečena raziskovanju in razvijanju primernih modelov izobraževanja in usposabljanja za romske otroke in njihove družine v okviru projekta, ki ga financira vlada. Junija 2004 je bila sprejeta tudi nova Strategija za izobraževanje Romov, ki naj bi zagotovila enake možnosti pri dostopu do izobraževanja in jih bolj celovito vključila v šolski sistem. Svetovalni odbor pozdravlja dejstvo, da se – po podatkih, ki jih je posredovalo Ministrstvo za šolstvo – pri dodeljevanju ustreznih sredstev ne upošteva razlikovanja na podlagi merila "avtohtonosti".

¹⁵ S tem v zvezi glej Poročilo Odbora strokovnjakov Listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih o uresničevanju listine v Sloveniji, ECRML (2004)3.

147. Najpomembnejši ukrepi, vključeni v omenjeno strategijo, so: vpisovanje romskih otrok v predšolsko vzgojo vsaj dve leti pred osnovno šolo, da bi jim pomagali, da se naučijo slovensko pa tudi materinščino; uvedba romskih asistentov; uvedba romskega jezika kot izbirnega predmeta v osnovnih šolah ter vključitev podatkov o romski kulturi, zgodovini in identiteti v učni načrt. Predvideni so tudi posebni ukrepi, ki naj bi dvignili raven izobrazbe in usposobljenosti odraslih Romov in jih boljše pripravili za trg delovne sile.

148. Svetovalni odbor pozdravlja prizadevanja Slovenije, da bi prekinila prakso neupravičenega razporejanja romskih otrok v "posebne" šole ali razrede, ter opaža določeno zmanjšanje deleža romskih otrok, vpisanih v take šole. Merila za razporejanje otrok v "posebne" razrede ali šole so bila namreč spremenjena, da bi preprečili zlorabe na tem področju. Pristojni organi zdaj dajejo prednost vpisovanju romskih otrok v redne razrede na vseh stopnjah pouka ter pripravljajo določene ukrepe za pomoč učencem s težavami. S tem v zvezi je treba pripomniti, da je bilo pred kratkim pripravljenih in objavljenih precej učbenikov, prilagojenih potrebam romskih otrok (za slovenski jezik, matematiko, naravoslovje, družboslovje), še več pa jih je v pripravi.

149. Svetovalni odbor opaža tudi, da si organi oblasti prizadevajo prekiniti ločevanje romskih učencev v rednih šolah. Medtem ko je do šolskega leta 2002/2003 veljavna normativna ureditev določala posebna pravila za ustanovitev romskih razredov, novi predpisi od šolskega leta 2003/2004 ne predvidevajo oblikovanja razredov, v katerih so izključno romski otroci. Svetovalni odbor ugotavlja, da so sedaj taki razredi zelo redki.

b) Odprta vprašanja

150. Položaj Romov na področju izobraževanja za organe oblasti je še vedno izziv. Težave vključevanja Romov v šolski sistem se pojavljajo že na predšolski stopnji, kjer je kljub izboljšavam število romskih otrok še vedno nizko. Veliko romskih otrok, ki se že na začetku srečujejo s težavami, ima – med drugim tudi zaradi slabega znanja slovenskega jezika – težave tudi pri izpolnjevanju zahtev osnovne šole, kjer se njihovo šolanje ponavadi tudi konča. Število romskih otrok, ki se vpišejo na srednjo šolo, na žalost ostaja nizko, kljub ukrepom, ki so jih sprejeli organi oblasti, in določenim pozitivnim trendom.

151. Organi oblasti priznavajo, da nekatera pomembna vprašanja še vedno ostajajo nerešena; če se ta vprašanja ne rešijo, na tem področju ne bo mogoče doseči opaznega napredka. Med temi vprašanji so predvsem preprečevanje stalnih predsodkov proti Romom med večinskim prebivalstvom in boj proti takim predsodkom, zaposlovanje romskih učiteljev ter reševanje obstoječih problemov, povezanih z romskim jezikom¹⁶.

152. Kljub ukrepom iz 148. in 149. odstavka je še prezgodaj, da bi lahko Svetovalni odbor ocenil učinek, ki ga imajo prizadevanja organov oblasti, da bi ustavili prakso ločevanja

¹⁶ S tem v zvezi glej pripombe vlade Slovenije na poročilo Alvara Gil-Roblesa, komisarja za človekove pravice, ob njegovem obisku v Sloveniji, 11.–14. maj 2003, CommDH(2003)11.

romskih otrok v šolskem sistemu. Svetovalni odbor je še vedno zaskrbljen zaradi tega položaja in obžaluje, da so organi oblasti o tej temi posredovali le omejene podatke.

153. Kljub temu da novi normativni okvir ne dopušča več oblikovanja razredov, v katerih so samo romski učenci, pa je Svetovalni odbor razbral, da se še vedno lahko oblikujejočasne manjše skupine učencev za dopolnilni pouk zunaj rednega šolskega urnika. Nekateri viri pa navajajo, da je poučevanje teh skupin učencev na nižji ravni kot pouk v rednih razredih, zaradi česar utegnejo biti ti učenci še bolj prikrajšani.

154. Svetovalni odbor je zlasti zaskrbljen zaradi nedavnih ukrepov v novomeški regiji (osnovna šola Bršljin), o katerih poročajo nekateri viri, katerih posledica je poučevanje romskih otrok v ločenih razredih ali skupinah. Svetovalni odbor obžaluje, da od vlade ni mogel dobiti podrobnejših informacij o razlogih za take ukrepe in o tem, kaj je bilo narejeno, da bi se izognili njihovi uporabi. Kljub temu pa je iz poročil nevladnih virov razbral, da so lokalne oblasti kot razloge za razlike med zadevnimi učenci navajale njihove učne sposobnosti in uspeh.

155. Poleg tega Svetovalni odbor obžaluje, da precejšen delež otrok tistih romskih družin, ki še nimajo urejenega pravnega statusa, še vedno ni vključen v šolski sistem. Odbor meni, da je ta položaj nesprejemljiv ter da bi morali organi oblasti takoj ukrepati in zagotoviti, da imajo ti otroci dostop do izobraževanja.

Priporočila

156. Organi oblasti bi morali nemudoma sprejeti pristop, ki bi vseboval jasnejše in odločnejše ukrepe za boj proti neupravičenemu ločevanju romskih otrok v šolskem sistemu, ter nadzirati položaj na vseh ravneh, da bi zagotovili, da se ta praksa ločevanja ne ponovi.

157. Organi oblasti bi morali nadaljevati s specifičnimi ukrepi za pomoč romskim otrokom in jih okrepiti; takšni ukrepi so npr. zaposlovanje romskih učiteljev, razvoj delovnih mest romskih asistentov pri pouku, ozaveščanje učiteljev o specifičnih problemih romskih otrok in bolj učinkovito vključevanje staršev. Potrebna so trajnejša prizadevanja pri spodbujanju romskega jezika, kulture in običajev ter pri oblikovanju pozitivnejše podobe Romov med drugimi otroki.

158. Kadar se oblikujejo učne skupine ali druge oblike ločenega pouka, bi morali organi oblasti poskrbeti, da vnaprej pridobijo mnenja zadevnih staršev in otrok, ter preprečiti, da bi ti ukrepi temeljili na etničnem merilu.

159. Svetovalni odbor poziva organe oblasti, da nemudoma sprejmejo ukrepe za rešitev položaja otrok iz tistih romskih družin, ki še nimajo urejenega pravnega statusa, da bi tako zagotovili, da imajo ti otroci dostop do šolanja in do nujne pomoči za nadaljevanje izobraževanja.

14. ČLEN OKVIRNE KONVENCIJE

Učenje manjšinskih jezikov in pouk v teh jezikih

Ugotovitve prvega kroga

160. V svojem prvem mnenju o Sloveniji je Svetovalni odbor pozdravil odlične možnosti, ki jih imajo Madžari in Italijani za učenje svojega jezika in za pouk v svojem jeziku; te možnosti obstajajo tudi zunaj "narodnostno mešanih območij". Hkrati pa je ugotovil, da možnosti za učenje romskega jezika praktično ni ter pozval organe oblasti, da nadaljujejo s svojimi projekti na tem področju.

Trenutno stanje

a) Napredek

161. Svetovalni odbor z zadovoljstvom ugotavlja, da imata madžarska in italijanska narodna skupnost v Sloveniji še naprej odlične možnosti za učenje svojega maternega jezika ter da prek izobraževanja krepi svojo jezikovno identiteto¹⁷ (glej tudi pripombe k 12. členu ter 130. in 135. odstavku 10. člena).

162. V zvezi z Romi pa že nekaj let potekajo prizadevanja, da bi uvedli pouk romskega jezika kot izbirni predmet. V ta namen Ministrstvo za šolstvo podpira projekt Univerze v Ljubljani s ciljem standardizacije romskega jezika v Sloveniji in vključitve romske kulture v izobraževanje.

b) Odprta vprašanja

163. Kljub ukrepom, ki so jih pred kratkim sprejeli organi oblasti, da bi spodbudili postopno uvedbo pouka romskega jezika, tega jezika trenutno v slovenskem šolskem sistemu praktično ni niti kot šolskega predmeta niti kot učnega jezika. Svetovalni odbor se zaveda težav, ki so posledica dejstva, da romski jezik ni standardiziran in da je v Sloveniji več različic romskega jezika, vendar pa meni, da to ne more upravičiti zaostankov na tem področju, še zlasti ker se zdi, da povpraševanje obstaja. Svetovalni odbor ugotavlja tudi, da so potrebna okrepljena prizadevanja za ozaveščanje učiteljev o romskem jeziku in običajih, treba pa je tudi zagotoviti usposabljanje učiteljev tega jezika, ki naj bodo po možnosti tudi sami Romi.

Priporočilo

164. Organi oblasti bi morali bolj zavzeto ugotavljati, kakšne so potrebe pri učenju in pouku romskega jezika ter pospešiti ukrepe, s katerimi se odzivajo na te potrebe, v ta proces pa bi bilo treba vključiti tudi Rome.

---

¹⁷ Ta sistem ureja Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (Uradni list Republike Slovenije, št. 35/2001).

15. ČLEN OKVIRNE KONVENCIJE

Udeležnost Madžarov in Italijanov pri sprejemanju odločitev na državni ravni

Ugotovitve prvega kroga

165. V prvem mnenju o Sloveniji je Svetovalni odbor pozdravil v Sloveniji uveljavljene mehanizme za zagotavljanje dejanske udeležnosti madžarske in italijanske narodne skupnosti v javnem življenju na lokalni in državni ravni.

Trenutno stanje

a) Napredek

166. Svetovalni odbor opaža, da sta madžarska in italijanska narodna skupnost deležni neposredne zastopnosti v Državnem zboru in imata pravico "veta" pri zakonih, uredbah in drugih zakonodajnih besedilih, ki zadevajo posebne pravice, ki jima jih zagotavlja ustava. Prav tako se je v Državnem zboru oblikovala Komisija za narodni skupnosti, ki ji predsedujeta poslanca, ki zastopata madžarsko in italijansko narodno skupnost. Na "narodnostno mešanih območjih" njihovo udeležnost v javnem življenju zagotavljata samoupravni narodni skupnosti.

b) Odprta vprašanja

167. Ne glede na posebne pravice, ki jim jih zagotavlja ustava, Madžari in Italijani menijo, da njihov glas v javnih zadevah ni dovolj slišen in da v zadnjih letih vpliv njihove udeležnosti pri sprejemanju odločitev, ki zadevajo njih same, zlasti na državni ravni, upada. Njuna predstavnika ugotavljata, da lahko med zakonodajnim postopkom svojo pravico "veta", ki je zagotovljena z ustavo, uporabita samo v povezavi z zakonskimi akti, ki zadevajo izključno pravice in položaj narodnih skupnosti, ki jih varuje ustava. Po njunem mnenju so nove določbe, ki utegnejo prizadeti njihove posebne pravice, precej razdrobljene in razpršene po različnih besedilih, in glede na to, da je njihovo mnenje v teh primerih zgolj svetovalnega značaja, njun vpliv na postopek odločanja ostaja omejen.

Priporočila

168. Svetovalni odbor spodbuja organe oblasti, da skupaj s predstavnikoma madžarske in italijanske narodne skupnosti razpoznajo načine, ki bi jim omogočili, da svoja pričakovanja izrazijo bolj učinkovito med oblikovanjem in sprejemanjem zakonskih določb, ki se nanašajo nanje, skladno z zadevnimi ustavnimi določbami.

Udeležnost Romov v javnem življenju

Ugotovitve prvega kroga

169. V prvem mnenju o Sloveniji je Svetovalni odbor ugotovil, da so potrebna nadaljnja prizadevanja v zvezi z udeležbo Romov pri sprejemanju odločitev glede njih samih in ekonomskega, socialnega in kulturnega življenja nasploh.

Trenutno stanje

a) Napredek

170. Svetovalni odbor opaža, da imajo v skladu s spremenjenim Zakonom o lokalni samoupravi in sodno prakso Ustavnega sodišča Romi s tem v zvezi zdaj enega romskega svetnika v svetih 19 od 20 občin, ki jih je določilo ustavno sodišče. Prav tako opaža dejavno vlogo Zveze Romov Slovenije, organizacije, ki povezuje mnoga romska društva v državi in je zdaj postala glavni sogovornik državnih organov pri reševanju romskih vprašanj.

b) Odprta vprašanja

171. Številni viri poudarjajo, da je stopnja udeležnosti, do katere so Romi upravičeni na državni ravni, v primerjavi z madžarsko in italijansko narodno skupnostjo bolj omejena. Čeprav je v izvršilni veji oblasti vladna komisija za varstvo Romov, v kateri so ti zastopani, ni nobene določbe, ki bi se nanašala na zastopanost same romske skupnosti v Državnem zboru.

172. Svetovalni odbor opaža tudi kritike zoper preveč omejeno posvetovanje in dialog državnih oblasti z romskimi sogovorniki, ki niso iz Zveze Romov Slovenije. Svetovalni odbor meni, da je za pridobitev bolj celovite slike potreb in pričakovanj romskega prebivalstva pomembno, da organi oblasti prisluhnejo različnim glasovom, ki jih to prebivalstvo izraža, dialog pa razširijo na druge romske organizacije, ki želijo predstaviti svoja stališča. Hkrati pa bi organi oblasti morali poskušati preseči razlikovanje med Romi, ki jih štejejo za "avtohtone", in tistimi, ki jih ne, v posvetovanja pa vključiti tudi predstavnike slednjih, ki se jih programi s področja socialne kohezije in prizadevanja za boj proti diskriminaciji bistveno dotikajo.

173. Glede udeležnosti Romov na lokalni ravni Svetovalni odbor opaža, da v občini Grosuplje v lokalni svet še vedno niso izvolili romskega svetnika. Čeprav izvolitev takih romskih svetnikov v zadevnih občinah pomeni pozitiven korak, ta proces ni potekal brez težav, odklonilen odnos nekaterih lokalnih oblasti je namreč privedel do znatnih zakasnitev.

174. Obenem pa je Svetovalni odbor še vedno zaskrbljen zaradi nadaljevanja negotovosti glede pomena koncepta "avtohton", ki se uporablja v Zakonu o lokalni samoupravi za določanje, katere romske skupnosti v občinskih svetih lahko zastopa svetnik. Glede na to, da razlikovanje med "avtohton" in "neavtohton" nima podlage po 65. členu Ustave, ki se nanaša prav na zaščito Romov in ki v Sloveniji še vedno ni bil pravno opredeljen, lahko njegovo zadržanje v zakonodaji povzroči le zmedo in zakasni praktično uporabo omenjene zakonodaje (glej tudi pripombe k 3. členu zgoraj).

175. V praksi so potrebna nadaljnja prizadevanja, da bi romskim svetnikom omogočili, da svoje skupnosti zastopajo bolj učinkovito. Za zdaj se zdi, da njihov vpliv na položaj Romov ostaja dokaj omejen. Upa se, da bo nedavna ustanovitev Foruma romskih svetnikov za zagotovitev boljšega usklajevanja njihovega dela le-tem omogočila, da bodo bolj učinkoviti.

176. Poleg tega je Svetovalni odbor zaskrbljen glede najdenih pomanjkljivosti v zvezi z učinkovito udeleženo Romov na raznih področjih javnega življenja in zlasti glede izključenosti in odrinjenosti, s čimer so še vedno soočeni pri zaposlovanju, izobraževanju in nastanitvi (glej tudi pripombe k 4. in 12. členu zgoraj).

Priporočila

177. Organi oblasti bi morali sprejeti vse potrebne ukrepe, ne glede na načela lokalne samouprave, s katerimi bi zagotovili, da bo v grosupeljski lokalni svet lahko izvoljen romski svetnik. Potrebna so tudi nadaljnja prizadevanja, med drugim usposabljanje udeleženi posameznikov, da bi zagotovili, da bodo romski svetniki v lokalnih svetih lahko učinkovito izražali težave svojih skupnosti.

178. Na državni ravni svetovalni odbor poziva organe oblasti, naj v posvetovanjih s predstavniki Romov premislijo o načinih povečanja romske udeleženo pri sprejemanju odločitev glede njih samih.

179. Svetovalni odbor poziva organe oblasti, da bolje uskladijo svoje delovanje in da pri svojih prizadevanjih za povečanje dejavne udeleženo Romov brez razlik vključijo tiste, ki štejejo za "avtohtone" in tiste, ki to niso, ter tiste, katerih pravni status še vedno ni urejen.

18. ČLEN OKVIRNE KONVENCIJE

Ugotovitve prvega kroga

180. V svojem prvem mnenju o Sloveniji je Svetovalni odbor pozdravil dvostransko sodelovanje, ki ga je Slovenija razvila pri varstvu narodnih skupnosti, in spodbudil organe oblasti k nadaljevanju njihovih prizadevanj v tej smeri.

Napredek

181. Svetovalni odbor ugotavlja, da Slovenija v prizadevanjih za krepitev varstva narodnih skupnosti še naprej precejšnje pozornost posveča načinom in sredstvom, ki jih ima s tem v zvezi na voljo v dvostranskem sodelovanju z Madžarsko in Italijo.

Priporočilo

182. Svetovalni odbor organe oblasti spodbuja k nadaljnji krepitvi dvostranskega sodelovanja, vključno s čezmejnim sodelovanjem, zlasti s sosednjimi državami, na področjih, ki se nanašajo na uresničevanja Okvirne konvencije.

III. SKLEPNE PRIPOMBE

183. Po mnenju Svetovalnega odbora bi te sklepne pripombe lahko bile podlaga za ugotovitve in priporočila, ki jih bo Odbor ministrov sprejel glede Slovenije.

Napredek

184. Pozdraviti je treba napredek, ki ga je Slovenija dosegla pri razvijanju nediskriminacijske zakonodaje, zlasti sprejetje Zakona o uresničevanju načela enakega obravnavanja maja 2004. Naslednji pozitiven korak je bila, na podlagi omenjenega zakona, ustanovitev Sveta Vlade RS za uresničevanje načela enakega obravnavanja ter vzpostavitev instituta zagovornika oziroma zagovornice načela enakosti kot institucionalnega mehanizma za zagotavljanje ustreznega izvajanja načela enakosti in nediskriminacije. Opaziti je bilo tudi, da je v teku razprava glede morebitnega zakona, ki bi posebej urejal varstvo Romov.

185. Glede stanja v praksi Svetovalni odbor opaža, da sistem še vedno zagotavlja visoko raven varstva Madžarov in Italijanov ter da odnose med tema skupnostma in večinskim prebivalstvom vlada vzdušje medsebojnega razumevanja.

186. V zadnjih letih Slovenija razvija vrsto programov in ukrepov za izboljševanje socialnega in ekonomskega položaja Romov ter pripravlja rešitve težav, s katerimi se srečujejo na področju izobraževanja in spopadanja z družbeno izključenostjo in odrinjenostjo nasploh. Opazna so tudi dodatne prizadevanja za povečanje njihove udeležnosti v javnem življenju, zlasti na lokalni ravni.

187. S stališča strpnosti in medkulturnega dialoga Svetovalni odbor pozdravlja celosten, dejaven pristop, ki ga zavzemajo javne ustanove, kakršna je varuh človekovih pravic in ustavno sodišče, in njihova stalna prizadevanja za spodbujanje človekovih pravic in raznolikosti v Sloveniji.

Problematična vprašanja

188. Obseg izvajanja Okvirne konvencije za posamezne osebe s strani slovenskih oblasti ostaja omejen. Skrb vzbuja zlasti izključenost nekaterih Romov in Neslovencev iz nekdanje Jugoslavije (SFRJ) ter pomanjkanje dialoga glede tega. Položaj tistih Neslovencev iz nekdanje Jugoslavije (SFRJ), katerih pravni status še vedno ni razrešen, povzroča velike težave glede dostopa do socialnih in ekonomskih pravic, vključno s pravicami do izobraževanja, in dejanske udeležnosti.

189. Pri uresničevanju zakonskih določb o varstvu manjšin so še vedno pomanjkljivosti, poleg pomanjkanja sredstev, ki jih država nameni za to področje. Tako različne skupine beležijo težave pri ohranjanju in uveljavljanju svoje identitete in kulture. Glede Madžarov in Italijanov so še zmeraj težave pri uresničevanju zakonodaje o varstvu njihovih jezikovnih pravic na "narodnostno mešanih območjih". Naslednji vir bojazni je nezadostno posvečanje pozornosti osebam iz narodnih skupnosti, ki so izrekle zaskrbljenost glede sprejemanja odločitev v zvezi z njimi.

190. Ne glede na ukrepe, ki so jih sprejeli organi oblasti, položaj Romov še vedno vzbuja skrb. Ostajajo velike težave pri nastanitvi, zaposlovanju in izobraževanju. Zaskrbljenost glede enakopravnosti romskih otrok v izobraževanju še vedno ostaja, kajti praksa ločevanja teh otrok v slovenskih šolah - rednih ali "posebnih" - še ni v celoti odpravljena.

191. Zaskrbljenost se nanaša tudi na stalne izraze pomanjkanja razumevanja in celo sovražnosti do nekaterih ljudi, kot so Neslovenci iz nekdanje Jugoslavije (SFRJ) in Romi, čeprav gre tukaj za osamljene primere. Obžalovanja vredno je, da se te izraze beleži tudi med nekaterimi javnimi uslužbenci in politiki, pa tudi v nekaterih medijih.

Priporočila

192. Poleg ukrepov, ki jih je potrebno sprejeti, da bi se uresničila podrobna priporočila iz I. in II. poglavja mnenja Svetovalnega odbora, so organi oblasti pozvani, da za nadaljnje izboljšanje izvajanja okvirne konvencije sprejmejo naslednje ukrepe:

- Začeti širša posvetovanja s predstavniki različnih etničnih skupin in civilne družbe, kar zadeva izvajanje okvirne konvencije za posamezne osebe v Sloveniji.
- V najkrajšem času poiskati rešitve položaja oseb iz nekdanje Jugoslavije (SFRJ), katerih pravni status v Sloveniji še vedno ni urejen, in sprejeti konkretne ukrepe za pomoč tem osebam v socialnem in ekonomskem smislu.
- Sprejeti razširjene ukrepe za preprečevanje diskriminacije in socialne izključenosti Romov in med Romi ter boj proti njima; v posvetovanju s prizadetimi si na vse načine prizadevati za izboljšanje njihovega položaja na področjih, kot so zaposlovanje, nastanitev in izobraževanje.
- Sprejeti vse potrebne ukrepe za popolno izkoreninjenje prakse ločevanja romskih otrok v šolskem sistemu in jim zagotoviti enake pravice pri dostopu do kakovostnega izobraževanja na vseh ravneh.
- Povečati pomoč kulturnim projektom in drugim dejavnostim za ohranjanje in uveljavljanje kulturne, jezikovne in verske identitete Madžarov, Italijanov in Romov, ter zagotoviti izvajanje zadevne zakonodaje v praksi in da so viri sorazmerni s potrebami.
- Poiskati načine, kako povečati raven državne pomoči, ki se dodeljuje Albancem, Bošnjakom, Hrvatom, Makedoncem, Črnogorcem, Srbom in nemško govorečim osebam pri njihovih prizadevanjih za razvoj identitete prek izobraževanja, kulture in medijev.
- Preprečevati pojave nestrpnosti in ksenofobije tudi na političnem prizorišču in se boriti proti njim; bolj dejavno gojiti zavest spoštovanja raznolikosti in večkulturnosti v javnosti ter spodbujati in podpirati medije, da pri tem igrajo dejavnejšo vlogo.

- S predstavniki manjšin poiskati načine, kako izboljšati njihovo udeležnost pri sprejemanju odločitev, ki zadevajo njih same, na lokalni in državni ravni.